

G HIIUMAA

2023

HIIUMAA HELISEV
MUUSIKA-AASTA

SAUN ON PÜHA

HIIUMAA -
HINGE SPAA

*Paradiisisaar
Läänemeres*

9 789916 416082





Mereretked

HÜLGEVAATLUS
LAIDUDE KÜLASTUSED



Paadi-, vesirataste ja sup-laudade rent

TIIT
REISID



Ekskursioonid

TULETORNIRING
HIIUMAAL



Bussirent

22-56 REISIJAKOHTA

Tiit-Reisid OÜ • Sadama 13, Kärdla
tel: +372 463 2077 • +372 501 4266
hiiumaa@tiitreisid.ee
www.tiitreisid.ee

Väega saar

Väega koht on Hiiumaa. Näitab läänest lähenejale vana Kõpu majaka tuld ja kaitseb saarlasi karmide põhjatuulte eest. Külalised võetakse vastu lahke sõna ja leebe naljaga.

Enne eelmist jõuluaega korraldasime Hiiumaal maailma esimesed glögi- kohvikute päevad, see on talvine versioon meitelt alguse saanud kodukohvikute kombest. Suvel tegime siin esimese Hiiumaa rahvusvahelise kirjandus- festivali, mis läheb kordamisele, ja sel kevadel teeme juba teise Hiiumaa turismimesi.

Nutti ja pealehakkamist hiidlastel jagub ja põnevat tegevust leiutame nii endale kui ka külalistele. Iga nädal on kuskil mõni laat, spordivõistlus, etendus või kontsert. Kala ja lammas aitavad katta Hiiumaa maitsetega toidulaua ning käsitöökodadest tuleb kohalikku mahla, mullijooki, hiiu õlut, leiba ja teisi hõrgutisi. Ning matkarajad on tasuta avatud aasta ringi.

Läinud talvel oli laevade täituvus juba ka argipäeviti päris tubli ja mitmed tut- tavad tunnistasid, et esimene talvine Hiiumaa-kogemus oli põnev. Eks nad ise tea, kas selleks oli kuum tün- nisaun pimedal lumisel rannal või ellujäämis- retk inimühjades metsades.

Suvelgi sai tegelikult lihtsamalt praami peale kui arvatakse. Üldjärjekorra kohti leidub enamasti ikka, ka siis, kui bro- neerimissüsteem näitab, et eelmüügi kohad on punased.

Tänavu tähistame Hiiumaal Rudolf Tobiasi 150. sünniaastapäeva puhul muusika-aastat. Kava on pikk ja üha täieneb, kõige täpsema ülevaate saarel toimuvast saab meie veebiväravast hiiumaa.ee.

Hiiumaal on juba 17 aastat korralda- tud liikuvate saunade kokkutulekut, mistõttu ühineme rõõmsalt ka üle Eesti tähistatava sauna-aastaga. Ning liikumisaastaga, sest Kärdla ja Käina spordikeskused on kõigile avatud ja ak- tiivse tegevuse võimalusi on terve saar täis. Saarele omaselt jagub tegevusi ka merre.

Olgu nende aastateemadega nagu parasjagu kellelegi meeldib, üks hea Hiiumaa-aasta on see igal juhul!

KRISTEL ÜKSVÄRAV

HIIMUMAA TURISMIKLASTRI JUHT

Seekordse Hiiumaad tutvustava turismikataloogi olulisimad märksõnad on KOGUKOND ja ÜHISTÖÖ.

Kaugelt vaatat – Hiiumaa on väike (1018 km²), aga kui lähemale tuled, siis näed, kui palju elujõulisi kogukon- di siin ühiselt kodusaare asja ajavad. Igaüks natuke omamoodi, et oleks värvi ja erilisust, aga kokkuvõttes kõik ühes suunas liikumas. Ilusa ühistöö näited on need, kuidas on taas puhutud elu sisse hiiu leivale ja Hiiu Lehele, purjetamistraditsioonidele, milline elu toimub Kalana sadamas või milline melu on siinsetel muusikafestivalidel, kuidas tehakse käsitööd ja ollakse valmis päästma merehädalisi. Hiiumaal on kogukonnad, mis on tuntud isegi kaugemal kui Saaremaa – hiid- lastest käsitöölised, kohvikutepidajad, rannakalurid, saarel regulaarselt käivad surfarid.

Hiiumaal on vanu traditsioone ja uue elu põnevat vaibi. Ja mõlemal suunal on toredad eestvedajad, kes pakuvad rõõmu nii paiksele rahvale kui ka külalistele.

Me täname neid KOGUKONDI ja nende juhte selle ÜHISTÖÖ eest!

TIIT PRUULI

GO REISIAJAKIRJA PEATOIMETAJA

FOTO: IVO PANASJUK



HIIUMAA TULETORNID
ON KÜLASTAJATELE
AVATUD

1. MAIST KUNI
30. SEPTEMBRINI

1531*
102,6 m**

KÕPU TULETORN
iga päev kl 10–20

info@kõputuletorn.ee
tel: +372 5444 0582

PILETID
täiskasvanu **5** eurot
sooduspilet **3** eurot
perepilet **12** eurot

TAHKUNA TULETORN
T–P kl 10–19

tahkunatuletorn@gmail.com
tel: +372 5440 0979

PILETID
täiskasvanu **4** eurot
sooduspilet **2** eurot
perepilet **10** eurot

1874*
37 m**

RISTNA TULETORN
T–P kl 10–19

info@ristnatuletorn.ee
tel: +372 5444 0582

PILETID
täiskasvanu **4** eurot
sooduspilet **2** eurot
perepilet **10** eurot

KOLME TORNI PILET
täiskasvanu **10** eurot
sooduspilet **5** eurot
perepilet **20** eurot

TULE TORNI!

KONTAKT TULETORNIDE KÜLASTAMISEKS 1. OKTOOBRI – 30. APRILLINI

tuletornid@hiiumaa.ee
+372 463 6071
www.hiiumaa.ee



* kasutusele võtmise aeg
** tule kõrgus merepinnast



HELIN-MARI ARDER, LAULJA

Minu jaoks on kindlasti kõige kodusem ja erilisem koht Hiiumaal Aino Kalda maja-muuseum, sest seal veetsin lapsena kõige ilusama osa oma suvevaheaegadest ning nüüdki tunnetan seal viibides alati selle koha erilisust.

Pea igal aastal käime perega Kõpu tuletornis, mille kõrgetest astmetest ülesronimine on paras ettevõtmine. Ja enne või pärast tuletornis käiku tasub mõni tore metsas kõik ette võtta ning mustikate valmimise ajal ka suu ja sõrmed siniseks saada.

Imelisi kohti on Hiiumaal tohutult palju, muidugi soovitaks ära käia Sääre tirkil, aga peab arvestama, et kui sinna jalutada, kulub päris kenakesti aega.



KEIT KASEMETS,

SUVEHIIDLANE JA HIIU LEHE OSANIK

Hiiumaal olen Orjakus ja see on nii armas kant, et väga ei tahagi kuhugi mujale minna. Nii on minu lemmikkohad ka Hiiumaa lõunapool.

Orjaku sadam. Kõige ägedam väikesadam koos Iiu Mekki resto, Hiiu naiste kookide ja maailma väikseima muuseumiga sadama muulil. Päikeseloojangud Sääre tirkil. Nendeta ei möödu Hiiumaal olles ükski nädal. Suvel taustaks sadade lindude tegemised ja talvel imeline vaikus.

SUPitamine Hiiumaa lahtedes. Lõunapoolsed madalad ja tuulevaiksused lähed on nii lühemateks kui pikemateks SUPi-matkadeks pere ja sõpradega ideaalsed.

5x3 soovitust

Küsisime Hiiumaaga seotud inimestelt, millised on just need erilised paigad, mida Hiiumaal olles tingimata nägema peab.



JOONAS HELLERMA,

HIIUMAA SÖBER, „PLEKKTRUMMI“ SAATEJUHT

Hiiumaal on palju erilisi paiku ja ma pole kindel, kas sõandan neid kõige erilisemaid tingimata avalikuks teha. Aga natuke ehk siiski võib. Kõigepealt Hanikatsi laid. Mäletan, kui seda kunagi Saarnaki laiul peatudes rannalt vaatasin. Hanikatsi mets paistis salapärasena, eriti veel seepärast, et mitmelt poolt kuuldus jutte sealset kummitusest. Paar suve tagasi õnnestus laiul ära käia, laiul haruldane pärnamets püsib siiani meeles. Kummitusele kinnitust ei saanud. Ja minek sinna on omaette väike seiklus, ilm ja lainetus peab olema õige, et paadimees üldse soostuks üle viima. Teisena soovitaksin Korbi mägesid Kõpu poolsaare kaunite metsade rüpes. Kannatlikku mägironijat premeeritakse siin pisut ulmelise vaatega Kõpu majakale, mis paaris kohas latvade vahelt välja ilmub. Ja kolmandana võiks mõelda Luidja–Hirmuste matkarajale, mis on osa RMK Heltermaa–Ristna–Sarve matkateest. Vedamise korral võib sealne kõndimine kujuneda suureks elamuseks. Rada kulgeb loomaradadel tihedas, ämblikuvõrkudega metsas, loogeldes mööda väikeseid mägesid ja orge, kus kogu matka vältel on taustaks iidne merekohin ja lainete lahvandumised. Kõik see kokku annab kõndijale tõelise maailmaäärel olemise tunde, mis liigutab südant ja rõõmustab meeli.



PRIIT MIKK, ETTEVÕTJA

Mõeldes erilistele paikadele Hiiumaal, meenub esimesena tegelikult üldsegi mitte saar ise, vaid praam, mis sinna viib. Praamile jõudes tuleb sisse eriline tunne, sest tead, et saad Hiiumaale! Kes teeb veel viimaseid tööasju, sööb legendaarset seapraadi või mängib mängunurgas, kuid üks on kindel – peagi oled paradiisisaarel ja see on seda laevasõitu igati väärt!

Kuna mina veedan oma Hiiumaal olemise aja peamiselt Kõpu poolsaarel, siis ka soovitud tulevad just „maailma lõpust“. Hiiumaa sümboliks olev Kõpu tuletorn väärib igal juhul ülesronimist, sest see vaade on seda väärt. Kellele ühest tuletornist väheks jääb, soovitan lisaks käia ka Tahkuna ja Ristna tuletornides.

Üks lemmikpaiku on kahtlemata Ristna lõunaneem, mis on avatud avamerele. Sealne suvine päikeseloojang on ilusaim Eestis.

Viimase elamusena soovitan järele uurida rändpoe graafiku ning püüda see kinni, et osta sealt jäätist või kommi ning suhelda kohalikega, kelle koduvärvates peatused asuvad – nii saate osa päris Hiiumaast!



DANIEL VAARIK,

LEVILA JUHT JA HIIU LEHE OSANIK

Hiiumaal on palju sellist loodust ja kohti, kus on hea üle hulga aja näha... iseenast. Ehk siis lähed Kõpu poolsaarel metsa ja mõtled lõpuks mõtted lõpuni.

Minu isiklik lemmik on aga siiski täiesti filmilik Hiiumaa Eiffel Kõrgessaare vallas. Käin seal iga aasta.

Kui lapsed, siis muidugi soovitan minna Käina Tuuletorni ja ka ronimisena proovida, kus on väga head instruktorid.

Vaatamisväärsused kaardil

- | | |
|--|---|
| 1 Pühalepa kirik; Põhilise Leppe kivid | 19 Kalana sadam, promenaad |
| 2 Suuremõisa loss ja park | 20 Hüti klaasikoja asukoht |
| 3 Kallaste pank | 21 Vanajõe org |
| 4 Suursadama ait | 22 Mänspe kirik/kabel |
| 5 Kukka kivi | 23 Sõru sadam; Merekeskus; muuseum |
| 6 Soera talumuuseum; Soera kivimimaja | 24 Emmaste kirik |
| 7 Kärkla meteoriidikraatri mudelväljak | 25 Harju tuulik |
| 8 Helmerseni kivitüvi | 26 Kuriste kirik |
| 9 Tubala vai; rändrahn | 27 Hiiumaa muuseumi R.Tobiase majamuuseum |
| 10 Hiiumaa muuseumi Pikk maja | 28 Elamuskeskus Tuuletorn; Käina kiriku varemed |
| 11 Ristimägi | 29 Orjaku linnuvaatlustorn, loodusrada |
| 12 Hiiumaa muuseumi Mihkli talumuuseum | 30 Orjaku sadam, infopunkt, Külamaja |
| 13 Hiiumaa Militaarmuuseum | 31 Säätetrip |
| 14 Tahkuna tuletorn | 32 Hiiumaa muuseumi Kassari muuseumimaja |
| 15 Reigi kirik; pastoraat | 33 Kassari kabel |
| 16 Viskoosa vabrikuhooned; Kõrgessaare mõisapark | 34 Vaemla villavabrik |
| 17 Kõpu tuletorn | |
| 18 Ristna tuletorn | |





- 1 Dagaith Gin lk 53
- 2 Dagen Haus külalistemaja lk 59
- 3 Dagö Berry lk 53
- 4 Elamuskeskus Tuuletorn,
kohvik-resto Ruudi lk 64
- 5 Emmaste Teemaja lk 45
- 6 Endli merematkad lk 41
- 7 Esiküla suvekohvik lk 49
- 8 Festival Sõru Jazz lk 21
- 9 Halulaev - merereisid Hiiumaa vetes lk 17
- 10 Hellamaa Retroviit Alma lk 62
- 11 Hiiu Gourmet lk 53
- 12 Hiiu Saunad lk 49
- 13 Hiiu Villa villavabrik ja pood lk 45
- 14 Hiiumaa Ametikooli hostel lk 43
- 15 Hiiumaa Käsitööselts, käsitööpood lk 49
- 16 Hiiumaa Kook ja Pagar lk 55
- 17 Hiiumaa Spordikeskus lk 47
- 18 Hiiumaa Turismimesse lk 35
- Hiiumaa Tarbijate Ühistu / Coop
- 19 Emmaste kauplus lk 55
- 20 Hiiu Konsum / Hiiumaa Kaubamaja lk 55
- 21 Käina Konsum / Ehituskeskus lk 55
- 22 Kõrgessaare kauplus lk 55
- 23 Nurste kauplus lk 55
- 24 Suuremõisa kauplus lk 55
- 25 Tormi Konsum lk 55
- 26 Hiiumari lk 53
- 27 Hiiumesi lk 53
- 28 Hõbekala külalistemaja lk 59
- Hõbekala köök lk 53
- 30 KartDagö Käina kardirada lk 41
- 31 Kärda kuursaal lk 57
- 32 Kärda Retroviit Helmi lk 62
- 33 Kärda Retroviit Saima lk 62
- 34 Kassari Puhkekeskus, Kassari Apartement,
Hiiu Õlle Koda, resto Lest ja Lammas ... lk 31
- 35 Kassari Ratsamatkad lk 41
- 36 Kassariotsa Puhkemaja lk 31
- 37 Kork šampanjabaar lk 57
- 38 Lepaniidi Mahetalu lk 53
- 39 Lilia Hotell lk 31
- 40 Lööke Hotell lk 31
- 41 Nuutri puhkemajad lk 62
- 42 Paadi talu puhkemaja lk 62
- 43 Palade Loodushariduskeskus lk 24
- 44 Palade Retroviit Meida ja Leili lk 62
- 45 Pärismusikafestival Hiiu Folk lk 21
- 46 Posti hostel lk 62
- 47 Pühalepa muusikafestival lk 61
- 48 Purje puhkemaja lk 62
- 49 Ratturi talu kohvik ja majutus lk 45
- 50 Restoran Kpt. Malm lk 43
- 51 RMK Ristna külastuskeskus lk 35
- 52 Roograhu restoran ja majutus lk 57
- 53 Sireli hostel lk 62
- 54 Sõru kõrts lk 45
- 55 Tiit Reisid, hülgevaatlus- ja merereisid lk 2
- 56 Trahter Meite Mõte lk 45

- 57 Tuulekala festival lk 37
- 58 Ungu restoran ja külalistemaja lk 57
- 59 Vetsi Talli Puhkeküla lk 31
- 60 Viinaköök: restoran ja külalistemaja lk 59
- 61 Orjaku Külamaja, kohvik, meenetepood .. lk 11
- 62 Resto ja külalistemaja iiU Mekk lk 11
- 63 Nina talu puhkemaja lk 11
- 64 Hiiumaa Summerhouse lk 11
- 65 Merekalda puhkemaja lk 11
- 66 Mereääre puhkemaja lk 11

0 1 2 3 4 5 km

- Eurovelo jalgratta marsruut
- kohalik jalgratta marsruut
- RMK matkatee
- matka/loodusrada
- telkimisala
- lõkkekoht
- metsaonn
- puhkekoht

Omal käel ümber Hiiumaa

Hiiumaad saab avastada mitmel moel: seljakott seljas ringi uidates, giidi juhatusel olulisi paiku läbi sõites või kaardi, reisiraamatu ja internetiinfo abil ise marsruute kokku seades ja avastades. Kuigi Hiiumaa on mõõtnetelt peaaegu sama väike saar kui Gran Canaria, saab siin valida sadade huviväärsuste ja teekondade vahel.

Purjetajaid meelitavad sadamad, surfajaid Ristna-Kalana kõrge murdlaine, niisama matkajaid metsarajad ning gurmaane restoranid Kärddlas, Kalanas, Orjakus, Suuresadamas ja mujal. Muidu matkajad leiavad vaikuse RMK metsaradadelt, suplejad ja suvitajad saavad parima päevituse Hiiumaa randadest.

Kõige ehedama elamuse saad Hiiumaalt koos pädeva kohaliku giidiga. Aga võid ka omapead seigelda, kasutades hiiumaa.ee kaardirakendust ja audiogiide. Selleks pakume kümnet temaatilist külastusteed. Külastusteedkonnad on kokku pannud Hiiumaa armastatud ja legendaarne giid Helgi Põllo. Siit teile mõned näited.



FOTO: IVO PANASJUK

REIS ÜMBER HIIUMAA EHK TULETORNIRING



Kust selline nimi – tuletorniring?
Tegemist on ühe vana mõtte värskendamisega.

1990. aastate alguses töötas Hiiumaal vabatahtlikuna rahukorpustlane Douglas Wells kaugelt Nebraskast. Oma elust Eestis on ta kirjutanud raamatu „Jänki seiklused Hiiumaal“. Üheks asjaks, millega ta Hiiumaale jälje jättis, oli viidastatud ja märgistatud objektid ning sinna juurde kuuluv raamat seletustega. Kõik see oli mõeldud piiritsoonist vabaks saanud saarele saabuvatele autoturistidele. Nüüdseks on tulnud uued ja tänapäevased infotahvlid, kuid raamat on ikkagi jäänud. Tutvustamisele tulevate objektide seas on tehtud pisut muudatusi, kuid idee ise on jäänud. See tähendab seda, et tuletornid oma valgusvihkudega on kui teejuhid ja suunanäitajad Hiiumaa-nimelise meresaares avastamiseks.

MAA POOLT MERELE VAADATES



Kõik meist ei sünni meremeheks, kuid mereelust võib väikest viisi osa saada ka maad mööda rännates. Eriti muidugi, kui selleks maaks on Hiiu saar. Milleks ehitati majakaid, kuidas arendatakse sadamaid, millal hakati puulaevade asemel sõitma raudlaevadega ja kas kala meres ikka on?

FOTO: KAJA HIIU-RINNE



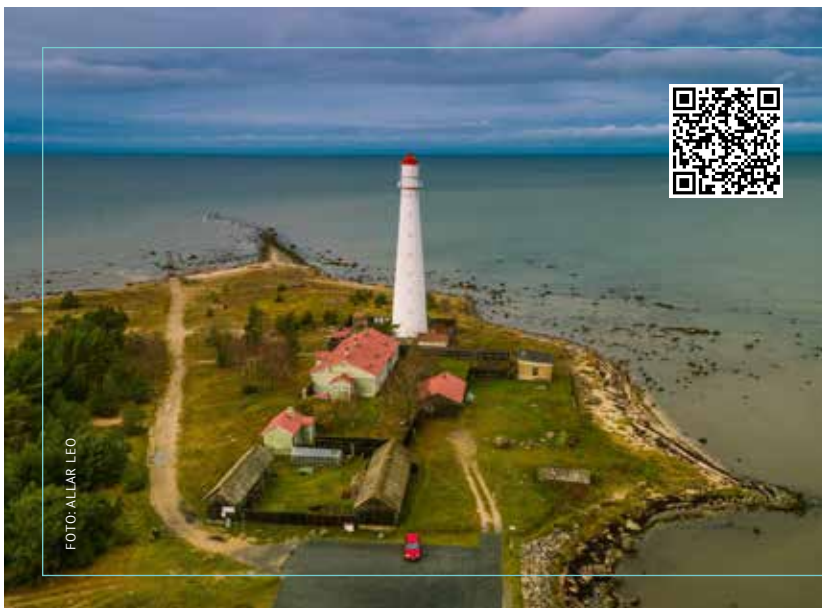


FOTO: ALLAR LEO



PÕHJA PIILUDES

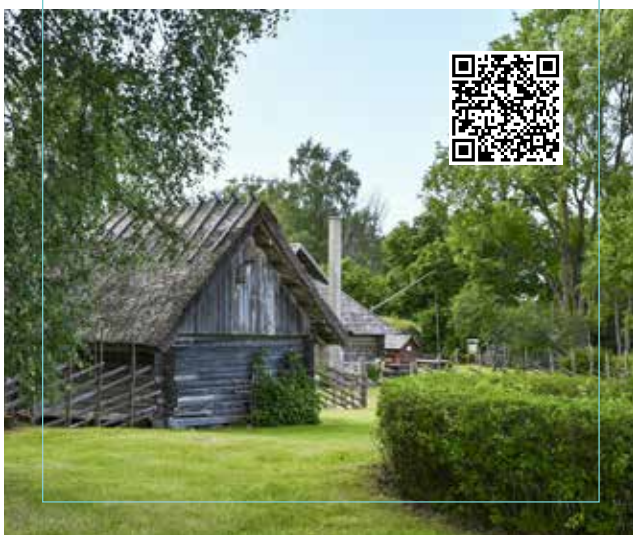
Hiiumaa sirutub oma poolsaartega selgelt põhiliste ilmakaarte suunas. Põhja jääb kauni looduse ja karmivõitu ajaloo Tahkuna poolsaar. Seal saad sinagi liikuda kunagistel hiiurootslaste aladel, uurida 20. sajandi sõdade mõjusid ja jälgi, uudistada väikest õigeusu kabelit ja kalmistut ning ronida Hiiumaa kõrgeima tuletorni otsa. Üllatusi võib tulla mere ääres ja metsade vahel muidki. Püsi ärksana!



KÜLAELU LUMMUSES



Inimesed kogu maailmas lähevad üha enam elama linnadesse. Maaelu aga püsib vaid hästi toimivatel küladel. Hiiu saarel on tõepoolest vaid ainult üks väike linn Kärddla, kuid külasid üle 180. Iga küla kujunemise lugu ning tähtsündmuste rida on omamoodi erinev. Aga põnev on otsida ja leida, mis neis täna silma hakkab. On see säilinud tuulik, vana mõisaase, lugu mõnest suurmehest või hoopis nüüdisaegne tegutsev ettevõtte. Hakka otsima ja kogema!



Kõik külastustekonnad leiad siit:
www.hiiumaa.ee/teekonnad



LOODUSE PEIDETUD AARDED

Hiiumaa on loodusehuvilise meelispaik. Ligi 70% saarest on metsaala, millest osa on praeguseks juba väga haruldaseks muutunud põlismetsade all. Eestis harvaesinevaid taimi, loomi ja linde võib leida veel ka rannast ning niitudelt. Sadade miljonite aastate vanune meteoriidikraater köidab paljude huvi, nagu ka rändrahnud ja kivid. Surveelised allikad, sügavad karstiaugud ning erilised rannikujärved pakuvad lisaalamusi. Asu tee!



FOTO: PRIIDU SAART/WISITESTONIA



Roheline sihtkoht

Hiiumaa kannab rahvusvahelise säästvat turismi arendava organisatsiooni Green Destinations hõbetaseme kvaliteedimärki.

Hiiumaal liikudes on kõikidele saare külalistele palve hoida loodust. Telgi ja matka selleks ettenähtud kohtades, sama kehtib ka lõkke tegemise kohta.

Prügi jaoks on saarel külastajatele oma prügikottide süsteem. Eelmaks-tud oranžid 25-liitrised prügikotid on hinnaga 2 eurot müügil Coop Hiiumaa kauplustes, parvlaevadel R-Kioskis, elamuskeskuses Tuuletorn. Kotte saab ära anda jäätmepunktides, kuhu on paigaldatud erimärgisega ainult eelmakstud prügikottide vastuvõtmiseks mõeldud olmejäätmete konteinerid. Punktide asukoht on ära märgitud kotil (Emmaste – Ollima; Käina – Mäe plats; Kõrgessaare – Tehase teel; Kärkla – Leigri väljak; Pühalepa – Suuremõisa; Hiiumaa jäätmejaamas Ristivälja külas).

Arvesta saarel kaasliiklejatega ning suhtle julgelt kohalikega.

Jäta tagasisidet, kui leiad, et midagi on hästi või võiks olla paremini.

Loomulikult oled oodatud jäädvustama ilusaid hetki Hiiumaast, võimaluse korral jaga neid meiega **#VisitHiiumaa**

*Naudi kohalikku toitu!
Naudi Hiiumaad!
Tule Hiiumaale tagasi!*

58°47,310'N 22°46,250'E
Kassari, Hiiumaa vald 92114
www.hiiumaasadamad.ee

ORJAKU SADAM ORJAKU HARBOUR



Kodu maalt ja merelt tulijale! Home to all from sea and land!



MATKAAUTODE PARKLA
CARAVAN PARK

JALGRATASTE RENT
BICYCLE RENTAL

AERUPAADI RENT
ROWING BOAT RENTAL

SAUN / SAUNA
+372 5345 5059, orjaku@hiiumaa.ee

AUTORENT / CAR RENTAL
Dagen Haus külalistemaja, +372 518 2555

RESTO & KÜLALISTEMAJA
iiUMekk

RESTAURANT & GUESTHOUSE
Avatud aastaringsest / open all year
+372 5911 1258, iiumekk@gmail.com
www.iiumekk.ee



**SUVI KASSARIS & KASSARI
KULTUURINELJAPÄEVAD -**
maist septembrini erinevad sündmused
Kassari saarel!

www.suvikassaris.ee, +372 524 4820

**SUMMER AT KASSARI &
CULTURE THURSDAYS
AT KASSARI -**
events on Kassari Island
from May to September!

**KASSARI
KKNP
KULTUURI-
NELJAPÄEVAD**



ORJAKU KÜLAMAJA / VILLAGE HALL

Info, meened, näitused, kultuuriüritused, peoruumide rent,
kaugtöökontor / Info, souvenirs, exhibitions, cultural events,
room rental, rentable office (2 workspaces).
Avatud juuni-august IGA PÄEV / Open Jun-Aug EVERY DAY
Orjaku • +372 524 4820 • orjaku@orjaku.ee • www.orjaku.ee

PUHKA ORJAKUS!

**NINA TALU
PUHKEMAJA**
NINA FARM
HOLIDAY HOUSE
www.ninatalu.ee
+372 5663 7527
tiina@ninatalu.ee



**DAGEN HAUS
KÜLALISTEMAJA**
DAGEN HAUS
GUESTHOUSE
www.dagen.ee
+372 518 2555
dagen@dagen.ee



**HIIMUMAA
SUMMERHOUSE**
www.summerhouse.ee
+372 5664 9193
hello@summerhouse.ee

**MEREKALDA
PUHKEMAJA**
MEREKALDA
HOLIDAY HOUSE
www.merekalda.eu
+372 514 6100
margus.uudla@gmail.com



**MEREÄÄRE
PUHKEMAJA**
MEREÄÄRE
HOLIDAY HOUSE
+372 5377 7000
janis.nurmsalu@gmail.com



Matkatee võlu

Kui Pille Minev rajas oma talupidamise Läänemaale, siis sai selgeks, et Eestimaad avastama jõutakse üha vähem. Küll aga on jäänud erandiks üks koht, kuhu peab vähemalt korra saama igal aastal ja see on Hiiumaa. Head inimesed elavad sellel saarel ja mitte ainult!



Imestan siiani, et justkui väike saar, kuid iga kord suudan avastada midagi uut. Möödunud suvel lõin kampa matkamees Alar Sikuga, kes otsustas saarele ringi peale kõndida. Eks ta oli seda ju varemgi teinud, sest matkarajad ongi tema paika pandud. Nüüd aga kutsus seltsiks ka sõpru ja mina ühinesin päeval, mil suund võeti Hiiumaa südamesse.

Kapasto metsaonni niisama ei satugi. Kipume ikka ju mereäärseid teid pidi liikuma, kuid ma soovitan väga-väga oma senistesse rännuteedesse väike muudatus teha ja võtta see matk ette.

Seal ongi metsaonn, kus kõik vajalik olemas. Saab ööbida aasta ringi, sest majas on lavats ja tulekolle. Ja õues puhta veega kaev.

Kuna meie matkasime suvel, siis jäime ikka telkidesse. Tegelikult oli üks põhjus veel. Juhtumisi oli järgmisel hommikul minu sünnipäev. Nii ma siis mõtlesin, et oleks päris tore ärgata sünnipäevahommikul telgis. Oli väga eriline. Natuke sellepärastki, et matkamehed praadisid hommikusöögiks mune ja korjasid põllult kena kimbu. Mina ainult mõnulesin ja soovi korral võisin kamandada ka. Mis sa hing veel sellisel päeval soovida oskad.

Mis on matkatee võlu? Avastad, kui palju erinevat metsa ja pinnast on ühel Eestimaa saarel. Matkatee on köitvalt metsik ja samas päris kraavist ei pea läbi sum-pama, sest sellistesse kohtadesse on Alar ehitanud väikesed sillad. See kõik kokku on nii ilus ja mõnus, et tekitab isegi pisut uhkust meie maa ja inimeste üle.

Hiiumaa tervikuna on justkui väike maailm, mis suudab pakkuda kõike. Metsikut loodust ja toredaid kultuurisündmusi. Ka meie jõudsime matkarajalt põigata veel Pühalepa muusikafestivalile ja väga ägedasse Viscosa Kultuuritehasesse, kus Endrik Üksvärava juhtimisel toimus Erki Pärnoja „Anima Mea“ kontsert. Lihtsalt lummav!

Hoian Hiiumaa tegemistel ikka silma peal. Väärt ettevõtmisi leiab saarelt aasta ringi! ■



Alar Sikk
näitab teed.

UNESCO BIOSFÄÄRI PROGRAMMIALA

Hiiumaa unikaalne loodus, mis on säilinud tänu siinsete inimeste oskusele elada kooskõlas looduse ja tundliku saare keskkonnaga, on põhjuseks, miks UNESCO tunnustas Hiiumaad kui säästva elu mudelit. Hiiumaa koos teiste Lääne-Eesti saartega kuulub ülemaailmsesse programmi „Inimene ja biosfäär“ juba 1990. aastast.

FOTO: INDREK LOMETS

Hiiumaa salapaigad

Fotograaf Kaja Hiis-Rinnel on inimese naeratus, kes omab saladust. Kas ehk põliselanik teab saarel mõnda paika, mida salasilml ka ei seleta?



Õunaku
soolaaugud.

FOTO: TUULI TAMMLA

Fotograafina satub Kaja paikadesse, kuhu tavainimene naljalt ligi ei pääse. Kaja pildistab ka Hiiumaa kodukohvikute päevasadid ja ka selle tegevuse juures on alati põnev lisanüanss. „Pääsed aedadesse ja majadesse, kuhu tavaliselt ei lasta, sest need on kellegi kodud või siis vähetuntud kohad, aga kohvikupäevadel oled seal oodatud,“ arvab Kaja. Ere Naat, kes Hiiumaa kohvikute päevad käima lükkas, ollagi Kaja sõnul kunagi torisenud: „Üle aia ju näen, aga keegi ei kutsu mind sisse!“ Kaja mõtiskleb, et hiidlastel ei ole väga kommet külla kutsuda. Lihtsalt tullakse. „Pead koputama ja uksest sisse astuma!“ õpetab fotograaf.



Hirmuste meteoriidikraater.

FOTO: KAJA HIIS-RINNE

Kaja toob välja Õunaku soolaugud. Need on võsas ja neid on raske märgata. „Kui on sulaaeg, siis korraks joonistuvad esile,“ selgitab naine. „Need olid soola aurutamise kohad, aga nende funktsiooni kohta on mitu versiooni. Vaevalt soola nii palju aurutati, et oleks ära tasunud. Pigem olid need salakauba legaliseerimise punktid. Näidati, et aus kaup liikus Rootsi poole.“ Saarel on mingil määral säilinud lubjaahjud ja tõrvapõletamise kohad – need on maastikul ikka veel äratuntavad.

VARJATUD PAIGAD

„Hiiumaa meteoriidikraater on hea näide sellest, mis on peidetud: kes tahab näha, see näeb, kes ei taha, see ei näe. See on hoopis võimsam kui Kaali,“ arvab Kaja ja toob välja ka Hirmuste kraatri, mis on ilmselt küll looduslik veesilm. Selle ürgset ümbrust tasub imetlema minna!

„Meil on ka rändavad luited, aga seda peab oskama näha, et nad rändavad!“ naerab Kaja.

„Ja metsas meeldib mulle näha asju, mida ei oska kohe näha,“ on ta salapärase. „Näiteks taimi, mida on vähestes kohtades. Hiiumaal on selleks pisilina. Tean, kus kasvab, aga sinna kedagi ei vii! Vihjena saan öelda, et ta on nii lähedal inimeste käiguteele... Mine ja leia!“ kavaldab Kaja lustakalt. ■



Kärdla
meteoriidikraatri
mudelväljak.

HIIUMAA PÕNEVATEST „NURGATAGUSTEST“

Kaja on koos kohalike noorte naistega, kes kunagi Hiiumaale tulnud ja siin nüüd edukalt ennast sisse seadnud, saarel palju ringi käinud ja põnevaid kohti avastanud. „See on tore, kui vaatad saart kõrvalt tulija pilguga, paneb ennastki kõike teistmoodi nägema. Kunagi kaardistati Eestis pärandkultuuri kohti ja sellest valmis raamat. Fotograaf Tuuli Tammla-ga käisime Hiiumaal neid kohti otsimas, siis mina veel ei pildistanud,“ räägib Kaja.



Rändavad liivaluited.

FOTO: KAJA HIIS-RINNE

3 aastat REISI- KOGEMUST

Puhkusereisid



Seiklusreisid



Ärireisid



Siseturism



Hiiumaa randade mitu nägu

*Palav, kuum õhk. Horisont
virvendab. Taamal ripub
tume metsariba justkui
õhus. Valge purjekas seilab
rahulikes vetes. Meri sile
kui plekk. Helesinine. Soe.
Kutsuv. Inimeste jutuvada.
Rannal, otse sinu kõrva
ääres. Ja meres, kostmas
kajana üle pea. Kas see on
Itaalia? Kanaarid? Kreeka?
Ei, see on Hiiumaa –
randade saar.*

Ükskõik millises saare osas sa ka ei viibiks, kuskil sinu lähedal on kindlasti mõni ilus, võib-olla isegi täiesti avastamata rand. Olgu ta siis kiviklibune ja kadakane või liivane ja metsane või hoopis avar ja tuuline. Igal neist on oma ilu, võlu ja lugu.

SOOJALEMBESTELE

Kui armastad sooja merevett, hoia edelasse. Kõige soojema veega on tavaliselt Kassari Telliskivi ja Lussuliiva rannad, aga ka teistest veidi eemale jääv Heltermaa. Mõnikord tuleb väga soe vesi neisse juba mai lõpus ja temperatuur võib ulatuda koguni 20 kraadini, samal ajal kui mujal Eestis on meretemperatuur alles 9–13. Heltermaa ranna kiviklibune rannariba madalate lookaskedega on vaatamisväärsus omaette. Vihjeks: see rand sobib suurepäraselt kõigile, kes tahaks kohe merre ujuma, kui autorattad saarel maad puudutavad.

LASTEGA

Väga hea liivarand, kuhu lastega minna, on näiteks Kärkla lähedal Tõrvanina. Suuremad lapsed saavad seal lisaks liivas mängimisele turnida ka merest uhitud sakastel*. Nende otsas ronida ja luua sinna sisse oma väikseid salamaailmu. Emmaste lähedal Prähnu pikal, tugeval liivasel kaldal saab lõputult joosta. Parklas on ka külakiik. Kõpu teele jäävas Luidja rannas on lisaks liivalosside ehitamisele ka kiiged, ronilad ja liumäed. Kes tervet autotäit liiva Hiiumaalt kaasa viia ei taha, võib valida murusema ranna. Väga hea lasterland on Kärkla Rannapaargu rand – meri madal ja soe ning ranna ääres kiiged. Lähedal asub seikluspark. Rohkem liikumist ja laste kilkeid on kindlasti Kassari Telliskivi rannas. Eriti lapse-sõbralikult sooja veega on Lussuliiva.

LAINESÕBER

Ristna. Lihtsalt Ristna. Ka Luidjal võib laine kerkida ja Tahkunas on peaaegu alati tuuline, kuid sellist laine murdumist nagu Ristnas ei ole lihtsalt mitte kuskil mujal. Tõeline elamus ja selleks ei pea sugugi surfar olema.

SILLAUIJUJA

Silla pealt ujuma minna on omamoodi lahe. Eriti Hiiumaal, kus meri on üldiselt madal ja sügavasse kahlamine võib võtta aega. Ilmselt sellepärast ongi Kärkla Hausma ujumissild väga populaarne hommikust hilisõhtuni ja varasuve keskstügiseni. Ujuma tullakse hommikumantlitega, kohvitassid käes, kepikõnnilt ja enne tööd, sest „Üks õige päev algab ikka ujumisega!“, nagu üks igahommikune supleja ise ütles.

VAIKUS JA RAHU

Hiiumaa eksootika on vaikus ja rahu ja inimtühjus. Selle nimel võib ja peab natuke autoga sõitma. Tahkuna Lõimastu oli pikalt täiesti keelatud sõjaväetsoon. Laia uhket teed sinna ei vii, aga kui kohale jõuad, on tunne, nagu oleksid selle koha esmaavastaja. Lehtma ja Tahkuna vaheliselt kruusateelt kõrvale keerates näitavad suunda RMK matkatee viidad, mis rannast mööduvad. Veidi lihtsam on jõuda Palli randa, kus on RMK telkimisala ja olemas piknikulauad. Pikk, kaarjas rannaala on nii vaikne ja tühi, et see tundub lausa uskumatu. Pallilt kulgeb Kõpu poole mõnus metsatee Mägiipäni välja, mida võib läbida nii auto kui ka jalgrattaga, aga ka jalgsi. Selle tee ääres saab iga natukese aja tagant kusagil kümmelda.

SUPPAJALE

Kui sul on oma SUP-laud ja otsid mõnusat kohta, kus väikest matkakest teha, leia üles Naistlaiu sadam Sarve poolsaarel ning pumpa aerusurfilauale õhk sisse väikseks matkaks laidude vahel. Peab olema ettevaatlik – ega need laiud nii lähedal ei olegi, aga meri on üldiselt rahulik ning pika päevaga jõuab vähemalt Kaevatsile ja tagasi ka see, kes surfilaua aerutamise pole harjunud. SUP-lauda saab ka Endli merematkadest laenutada. Lainetes SUP-itaja peab aga minema ikka Ristnasse.

**sakas – hiiukeelne sõna kännujuurika kohta*

Selleks, et Hiiumaa rannad näeksid jätkuvalt välja, nagu keegi ei olekski seal käinud, saab osta poest oranži prügikoti, kuhu panna kogu oma olmeprügi, kanda seda endaga kaasas ning visata reisi lõpus prügipunktidesse oranži olmeprügi konteineritesse Suuremõisas, Kärdlas, Emmastes või Käinas.





TS LAEVAD

praamid.ee

Mugav
e-piletisüsteem

Take Off

Kohapeal valmistatud
soe toit pardarestoranist!

R kiosk

Külluslik
pardapood

★ **HIIUINGEL** ★

LISETTE
purjelaev ★ sailship

Hiiumaa on imeilus ka mere poolt vaadatuna!

Meie saart ümbritsevad veed on põnevad ja vaheldusrikkad, peidavad endas lugusid laevadest ja meremeestest, tuultest ning tormidest. Hiiumaa laiud ja loodus jagavad avastamisrõõmu. Sadamad on külalislahked ja turvalised.

Esimese merekogemuse annab juba paari-kolmetunnine seilamine. Heiskame purjed, saab proovida laeva roolimist ja kursil hoidmist. Räägime lugusid vanadest aegadest, kui mehed olid rauast ja laevad puust.

Pikemad merereisid võimaldavad uudistada hüljeste elu-olu, külastada meie merendusajalooga seotud laidusid ja sadamaid, tutvuda Hiiumaa rannikumere kauni loodusega. Kui võtta kaks-kolm päeva aega, saab ka tiir ümber Hiiumaa seilatud.

Laevad saavad peale võtta kuni 12 reisijat.

www.halulaev.ee
www.facebook.com/HiiuIngel
www.facebook.com/svLisette
 +372 504 9829 +372 528 3710

Merereisid
Hiiumaa vetes

 Cruises on
coastal waters
of Hiiumaa

 Merimatkat
Hiidenmaan
vesillä



Rudolf Tobias ja Hiiumaa



Eesti esimese professionaalse helilooja Rudolf Tobiase majamuuseumit satume vaatama talve hakul, sumpame koos Hiiumaa Muuseumi juhataja Kauri Kiivramehega Käinas läbi esimeste lumevaalude ja jõuame vana talukoha juurde.

„Kui aus olla, siis Tobiastega on see maja seotud olnud üsna lühikese aja,” selgitab Kauri. „Maja on ehitatud Käina kiriku köstri majaks. See toimis nagu tavaline talu. Ta oli selline rendimaja, köstrid tulid, elasid siin ja läksid edasi. Juhuse tahtel sündis selles majas 29. mail 1873 köstri Johannese ja tema naise Emilie pojana Rudolf Tobias. Siin veetis Rudolf oma 12 esimest eluaastat. Edasi liikus pere Läänemaale ja Haapsallu. Suur osa Tobiase suhteliselt lühikeseks jäänud elust kulges välismaal – Peterburis ja Saksamaal.

Siia on tänaseks alles jäänud originaalne elamu, kivist kelder ja paargu. Rehi, laudad-aidad on kadunud. See on üks väheseid alevi tüüpi majasid, mis Hiiumaal on.

See maja oli 1950ndatel paraku üsna kehvast seisukorras. On omamoodi ime, et see on säilinud. See oli ju kirikuga seotud maja, nõukogude võimule seega vastumeelne asi. Seal elasid kaks eakat naist, kes maja hooldamisega palju tegeleda ei jaksanud. Olukord oli sealmaal, et köstri-maja katus lasi juba vett läbi ja täitevkomiteel oli plaan panna sinna mälestustahvel ja maja maha lammutada.

Ja siis astus mängu kohalik loodusemees Joann Kallas, kes võttis südameasjaks, et saaks sellele majale uue katuse peale. Kallas võttis appi veel kambamehi ja nii ühistööna see maja päästetigi.“

Seega siis nagu ilus näide kogukonna ühistööst.

No mehed läksid küll lõpuks omavahel tulli...

Ära seda osa mulle räägi, ma sellest ei taha kirjutada!

Olgu, räägime siis sellest, et 1973 oli Tobiase 100. sünniaastapäev. Kuigi Tobias oli suurema osa oma nooruspõlvest veetnud Kullamaal ja Haapsalus, otsustati muuseum rajada Hiiumaale.

Miks nii?

No Tobias polnud ju mingi nõukogude ideoloogia lemmik – esiteks pärit kirikutegelase perest, teiseks kirjutas vaimulikku muusikat, kolmandaks võttis endale 1914 Saksa kodakondsuse. Samas suurkuju. Võib-olla arvati, et las seal Hiiumaa piiritsoonis olla siis see muuseum, keegi sinna minna niikuinii ei saa.

Muuseumi tehes koguti kokku vist kogu Tobiase maine pärand, mis Eestis veel alles oli. Näiteks perekond Tobiastele kuulunud vallasvara Haapsalust ja Johannes Tobiase enda poolt valmistatud mööbel.

Muuseum on siis SA Hiiumaa Muuseumid osa?

1967 oli loodud Hiiumaa koduloomuuseum ja Tobiase majamuuseumist sai 1973. aastal selle esimene filiaal. Rudolf Tobiase 100. sünniaastapäeva tähistati muuseumi avamisega ning selleks tehti köstrimajas ka suured renoveerimistööd. Praeguseks on SA Hiiumaa Muuseumid koosseisus neli muuseumi üle saare: Pikk Maja Kärldas, Kassari ekspositsioonimaja Kassari saarel, Rudolf Tobiase majamuuseum Käinas ja Mikhkli talumuuseum Malvastes.

Aga näe, siin on ju veel uhke tuuleveski. Sellest sa mulle ei rääkinudki.

FOTO: PIKETALWISTE

Jah, see otseselt köstritele ei kuulunud. Veski oli kõrvaltalu juures. See on tegelikult olnud selline rändav tuuleveski. Selle esialgne koht oli Ole külas Sõru kandis, siis viidi see Hagaste külla Pühalepa lähedale. Omandireformi käigus oli see veski sattunud maatükile, mis kuulus kellelegi teisele. Sealt tõime ta Tobiase hoovile.

Kui majja sisse astume, paistab seal vastu pilt, mida hoone tagasihoidliku välimuse järgi ei oska ennustadagi.

Rudolf Tobiase majamuuseumis saab näha Johannes Tobiase poolt ostetud klaverit, millel noor Rudolf isa käe all mängima õppis. Siin on ka Rudolf Tobiasele kuulunud murtud taktikepp, millega käib

kaasas lugu Tobiase äkilisest meelest – ta oli mees, kes ei pidanud paljaks taktikeppi vastu noodipulti pooleks lüüa, kui koor või orkester ei vastanud tema kõrgetele nõudmistele. Rudolf Tobiase isa Johannes oli lisaks köstriametile ka andekas puutöömeister, nagu paljud teised hiidlased. Tema valmistatud oli tänaseks hävinud Käina kiriku orel – mõni asi siis endale koju mööbel valmistada ja just seda mööblit saabki muuseumis näha. Muuseumis on rohkelt nii Tobiaste perekonnale kui ka Rudolf Tobiasele endale kuulunud esemeid ning iga päevaga aina haruldasemad koduseks kasutamiseks mõeldud harmoonium ja orel.

Mis Hiiumaal Tobiase 150. sünniaastapäeva puhul plaanis?

29. maist kuni 2. juunini on õpilastele haridusprogrammide nädal Rudolf Tobiase majamuuseumis, kus pakume eri vanuseastmes kooliõpilastele võimalust tutvuda Rudolf Tobiase elu ja loomingu. Ettetellimisel on läbi aasta saadav Rudolf Tobiase majamuuseumis haridusprogramm „Helisev Seljaküla“, millest me kindlasti julgustame osa saama ka õpilasi väljastpoolt Hiiumaad. 29. mail, kui oleks Rudolf Tobiase sünnipäev, toimub köstrimajas mälestushetk, millega avatakse Rudolf Tobiase 150. sünniaasta-

Rudolf Tobiase majamuuseum on avatud:

1. jaanuar – 29. mai: ettetellimisel

1. juuni – 20. august: kolmapäev–pühapäev

21. august – 31. detsember: ettetellimisel

päevale pühendatud festivali sündmused Hiiumaal. Tobiase majas on suvel plaanis teha näitemängu ja toiduga sündmuseid koondnimega „Kohtumised Tobiasega“ – viimaste toimumisajad leiab meie kodulehelt ja sotsiaalmeedia kanalitest. Läbi suve on plaanis ekskursioonid Rudolf Tobiase majas, mida viib läbi Helgi Põllo. Osa Rudolf Tobiasega seotud sündmustest leiab aset Pikas Majas – praeguste plaanide järgi peaks seal toimuma Rudolf Tobiasele pühendatud postimargi esitlus ning Tobiase-teemalise raamatu esitlus. SA Hiiumaa Muuseumid filiaale on võimalik külastada ettetellimisel ka väljaspool lahtiolekuaegasid – ärge häbenege seda võimalust kasutada. ■



RUDOLF TOBIAS

Helilooja ja organist Rudolf Tobias on üks eesti rahvusliku heliloomingu ja rahvusliku muusikakultuuri tekkimise juhtfigure. Ta on esimene eesti rahvusest helilooja, kes omandas akadeemilise kompositsioonihariduse. Tema tegevus ja looming mõjutasid olulisel määral varases kujunemisjärgus Eesti muusikaelu.

Rudolf Tobias sündis 29. mail 1873 Käinas. Muusikat hakkas talle õpetama esialgu isa, kes oli ametilt köster ja kes tegeles ka oreлите ehitusega ning parandas ja häälestas klavereid ja oreleid. Esimesed säilinud heliloomingulised katsetused Tobiaselt pärinevad 1882. aastast, mil ta oli vaid 9-aastane. Tobiase kirjutatud on eesti muusika esimene sümfooniaalne teos (avamäng „Julius Caesar“, 1896), esimene kantaat („Johannes Damaskusest“, 1897), esimene klaverikontsert (1897), esimene klaverisonaat (1897), esimene keelpillikvarvett (1899), esimene oratoorium („Joonase lähetamine“, 1909), esimene programmliline helitöö („Walpurgi burlesk“, 1910). Tobiase loodud on ka Eesti esimesed arvestatavad klaveriteosed ning esimesed polüfoonilised helitööd klaverite orelile.

2023. aasta on Hiiumaal muusika-aasta

2023. aastal möödub Rudolf Tobiase sünnist 150 aastat ja nii on Hiiumaal see aasta kuulutatud muusika-aastaks. Kevadel toimub Hiiumaal 15. Rudolf Tobiase nimeline klaverikonkurss, mille kohustusliku pala kirjutas sel korral Hiiumaalt pärit noor ja andekas helilooja Marianna Liik. 28. maist kuni 17. juunini on Rudolf Tobiase auks plaanis Eesti

muusika festival, valmimas on Rudolf Tobiase kooriloominguga album. Lisaks juba traditsiooniks saanud suviste muusikafestivalidele toimub Kassaris suvel väikesaarte laulupidu. Peale tiheda kontserdiprogrammi on Hiiumaa kindlasti aga ka koht, kuhu tulla vaikust nautima. Sest saab ka muusika ju alguse vaikusest.



FOTO: IVO PANASJUK

„Poole peega hiidlased“ Siim Nestor ja Raul Saaremet

Hiiumaal toimub igasuguseid festivale ja üldse saab kogu aeg palju pulli. On olemas nii Tuulekala festival kui ka Sõru Jazz. Isegi Hiiu folki tehakse. Palju pajatatakse mandril sellisest üritusest nagu Sõru Saund. Võtame Hiiumaa praami peal Siim Nestoril nööbist kinni: „Sina korraldad seda, eks?“



MIKS NII?

„Eks see korraldajapoolselt enda elu keerulisemaks tegemine ole. Sõru sadamas ja selle ümbruses on meil juba enam-vähem selge, kuidas maalapid omanike vahel jagunevad, kus on pistikud ja kust puhub tuul. Ühtlasi on meil olnud suurepärane koostöö Emmaste osavalla ning Sõruotsa kogukonnaga. Lisaks sellele, et uues kohas festivali püsti panemine muudab töö käänulisemaks, on meil ka kahju, et sel suvel selle Hiiumaa otsa inimestega taas koos askeldada ei saa ja meile teadaolevalt: hoolimata sellest, et inimene ei ole loodud mitu ööpäeva diskobasside vibratsioonis elama, siis Sõru kandi inimestele festival meeldib (välja arvatud ühele!), peol on käidud ikka tervete talude kaupa.

Aga tekkis tunne, et festivali värskena hoidmiseks peaks kaugeid külalisi paigutama ka teistesse Hiiumaa imelistesse kohtadesse. Hiiumaa neljas küljes on ju täiesti erinev loodus. Juba päeva valgus langeb Suuresadamas teisiti kui Sõrus.

Seepärast ka uus ja üleliia lakooniline festivalinimi Saund. Aastast 2017 Hiiumaa juulikuus toimunud festival jõuab nüüd juba neljandasse tegevuspai-ka ja tunne on, et eks me liigume veel. Tõenäoliselt üks hetk ringiga tagasi ka Sõru sadamasse ja siis saavad soovijad sealkandis armsaks saanud kadakate ja rannakividega taas kohtuda.

Saundil siis uus sadam, uus mereäär, mille keskel lõhnab isuäratavalt üks Hiiumaa parim söögipaik, Ungu restoran, aga muusikavalik on sihipäraselt selline, et saaks arutult palju tantsida, kuuldava-nähtava üle hämmastuda ja ilu üle hingetuks imestada. Ebalemata võib ka öelda, et Saundi muusikaline kava on nii moodne, et ei mahu pükstesse ära. Sestap toob festival Hiiumaale parima võimaliku publiku – nagu Hiiumaa on maailma parim, nii on ka meie publik maailma parim – , mis koos erakordse muusika ja saare superatmosfääriga annavad kõrgemast klassist elamuse, ütlevad korraldajad. ■

„Jah, koos Raul Saaremetaga,“ vastab Siim ja osutab Raulile, kes tellib parasjagu suppi.

Mehed, kes paluvad ennast kutsuda „poole peega hiidlasteks“, seletavad: „Kõik inimesed, kes on varem festivalil

Sõru Saund käinud, seal olnud ja teinud, peavad nüüd leppima sellega, et nad ei ole seal veel käinud.“ Asi on puhtalt selles, et suvel 2023 ei toimu festival tuttavlikus Sõru sadamas, vaid sootuks Hiiumaa põhjaveerel Suuresadamas, ning festivali nimi on märksa napim – lihtsalt Saund.



SÕRUJazz

15.-18. juunil 2023
ikka Hiiumaal

sõrujazz.ee

[f/sorujazz](https://www.facebook.com/sorujazz)

[ig/sorujazzfestival](https://www.instagram.com/sorujazzfestival)

[#sõrujazz](https://twitter.com/sõrujazz)

XVIII HIIMUMAA PÄRIMUSMUUSIKAFESTIVAL

HIIV FOLK



20.-23. juuli 2023



HIIVFOLK
www.hiivfolk.ee

Hiidlasele on saun püha

2023. aasta on Eesti
maaturismi sauna-aasta.
Hiiumaal on kõik aastad
sauna-aastad.

IGAL OMA

Iga hiiu kodu ja suurema osa saare majutuste juures on saun. Või vähemalt kokkulepe naabriga, kelle juures saab sauna teha. Saunaga käib kaasas hüva suupiste, mõnus jutuvestmine ja vaikne hiiu nali.

SAUN ON PAREM KUI JALGPALL

Saun on hiidlasele nii tähtis ja püha asi, et laupäeviti ehk saunapäeval võiks nii Ott Tänaku sõidud kui ka jalgpalli MM-mängud olemata olla. Et saaks rahus juttu veeretada, leili võtta ja vihelda. Parematel aegadel olid hiidlastel saunapäevad ka kolmapäeviti, kuid tänapäevased olmemugavused on kesknädalase ihu harimise traditsiooni harvemaks jättnud.

SAUN NÕUAB PÜHENDUMIST

Lisaks tavade kinni pidamisest on tähtis ka tuju. Sauna tuleb minna heal meelel, ilma kurjade plaanideta. Saunamõnude kõrval on olulisel kohal omavaheline suhtlemine. Hiidlastel on ka täitsa oma uudisteagentuur KKNSR, mis on lahti seletatult „keegi Kärda naine saunas rääkis“. Sauna sisse minnes ikka teretati, öeldi: „Tere, sauna!“ Olid ka mitmesugused keelud, näiteks ei tohtinud saunas viilistada. Saunas pidi olema viisakas.



SAUNA JAGUB OMADELE JA KÜLALISTELE

Saunade valik Hiiumaal on lai ja vist ei leidu maailmas saunatüüpi, mida saarel ei ole. On igusaun, aurusaun, telksaun, tünnisaun, Soome saun ja kõik ülejäänud variandid. On ka kaks toimivat avalikku suitsusauna, mida saab privaatsemaks ürituseks rentida. Ratastel sauna või saunatünni saab tellida kuhu vaid soov on: metsa, mere äärde või lumisele põllule.

SAUN ON OLULINE RITUAAL

Öeldakse, et vanasti hiidlase elu algas ja lõppes saunas. Saunast sai hiidlane abi ka haiguse korral – see oli vaese inimese arst. Seljavalude leevendamiseks tuli haiget kohta kõvasti vihelda, kurguhaiguste ravimiseks tilgutati leilivette tärpentini.

Vaesel ajal ei tehtudki igas talus iga nädal sauna. Küttepuid olid hinnas ja neid sai raha eest suurele maale müüa, kokkuhoiu mõttes kasutati naabri sauna. Sellest ka väljend „küla saunad köetakse kordamööda“.

VIHTLEMINE ON OMAETTE TEADUS

Hiiumaal öeldi, et neli asja, mis teevad inimese terveks, on saun, viht, viin ja tõrv. Vihtlemisel annab efekti mitte jõuline nüpeldamine, vaid ihule kleepunud lehe lahtitõmbamine – mida suurem leht, seda parem toime.

Viha võib teha ükskõik mis puu okstest, aga eri puuliikidel on oma mõju. Kadakaviha kohta näiteks öeldakse, et see turgutab. Kõige levinum on muidugi kaseviht, aga vihtu on väga erinevaid. Mitte ainult puuokstest, vaid kõigest oskab hiidlane viha teha, kasvõi vanast kalavõrgust või nõgestest. Osavamad kasutavad viha sidumiseks nõõri asemel kasevitsa.

Vihale anti vanasti mitu tööd, enne kui see otsa sai. Näiteks tehti vanast vihast enne tulehakatiseks saatmist leivaahju luud. Öeldi, et naised, kes leivaahjulüüda teha ei oska, ei saa mehele.

Juba sauna kütmine oli eriline toiming. Sauna ettevalmistamisele kulus vanakooli kerisega terve päev. Kütta tuli viis tundi, lisaks veel puhastamised-tuulutamised ja muud tähtsad asjatoimetused. Kui elumajas kasutati tule tegemiseks oksi-käbisid ja muud käepärast, siis saunaõhtuteks varuti kase- ja haavahalge. Keris pidi kuum olema, hästi köetud saun oli soe hommikuni ja leili sai võtta veel ka teisel päeval. Vanasti kasutati saunas pesemiseks puust vanni, sest usutavasti oli vesi selles palju parem kui tavalises vannis.

HIIUMAA SAUNATOOTED SAADAVAL KA TÄNAPÄEVAL

Koguni oma saunaseebid ja muud saunatarbed on Hiiumaal olemas. Pesusvammi asemel kasutatakse Hiiumaal peenikese silmaga kalavörku, toredad kohalikud tooted on ka seljapesemisinöör, leilivee-kotike ja Käina lahe muda.

Vana aja saunatoidud olid karask, kruubipuder, herved, kuivatatud õunad (sest kes siis kommi söi!) ja käkiseplik. Hiiumaal leili võttes tasuks esmalt vaadata kohalike tootjate riulite poole – Hiiu maitsed sobivad Hiiu saunaga hästi.

Saunabusside festival kutsub leiutajaid

Juba 17 aastat on Hiiumaal korraldatud liikuvate saunade festivali, kus viheldakse korralikult ja valitakse välja aasta parimad mobiilsed saunad. Pikaks nädalatõpuks tulevad Hiiumaale kokku nii iseseisvad kui järelveetavad saunad ja kogemusi saab vahetada kõigil saunaga seotud teemadel alates vihtlemise temperatuurist ja lõpetades saunabussi rehivialikuga. Iseliikuvaid saunasõidukeid on ehitatud mitmel pool Eestimaal, kuid kokkutuleku traditsioon on välja kujunenud ja püsib just Hiiumaal.

FOTO: IVO PANASLIK

SEPTEMBRIS ALGAB SUVI

VANANAISTESUVI



Septembrikuine Hiiumaa on kogunud endasse mõnusat suvesooja ja kingib seda heldelt kõigile saarel viibijatele. Võta aega endale ja sõbrale, tule ja lase end võluda vananaistesuviselt külluslikul Hiiumaal.

Vananaistesuve Hiiumaa on metsatäis marju ja seeni ning meretäis lesta. Taevatäis tähti ja musti öid. Randade viisi lõpmatust, mida oma sammudega mõõta või millega anda mõtetele avarust.

Vananaistesuve Hiiumaa on kui eriline saunaskäik. Võta aega asju plaanida ja saun soojaks kütta. Võta seltsi parimad sõbrad, kellega tahad koos hingata ja õhata... Sauna peab minema rahus, mõtetega, palvetega, teadmistega... Naudi elu ja ilmaruumi su ümber...

23.september 2023

HIIUMAA SUUR SAUNAPÄEV

Õhtul PÕÕRIÖÖ TULEPIDU
23.23. saunavihtade põletamine

September on täis põnevust

www.vananaistesuvi.ee

 vananaistesuvi



*Pedagoogi ja
kultuurikorraldaja
Õie Laksbergi saame
kätte teatriproovist.
Ta särab ja on
rõõmsameelne.*

„Eks hiidlased ole natuke konservatiivsed nende mandriinimeste suhtes, ma tõin mitukümmend aastat tagasi endale mandrilt mehe ja mõtlesin: nüüd kura-mus, ei lähegi enam ära...“ lagistab Õie selle peale, et tulime mandrilt Hiiumaa ajakirja kokku panema.

**Saarel on muusika- ja sauna-aasta.
Räägi natuke saunatraditsioonidest
Hiiumaal.**

Õie selgitab, et tema ei ole seda traditsiooni uurinud, aga kasvas üles talus: vanavanemad elasid Sarve külas. Ta mäletab neid asju hästi: „Seal külas ei olnud veel elektrit, kui minul lapsed sündisid – 1980. Aga oli suitsusaun ja kõik oli päris. Kui keegi räägib saunast, siis tuleb kõigepealt meelde emotsioon, kuidas olime küünlavalgel vanaema juures saunas ja läksime sealt tuppa, kus olid omakootud,

„Saunal jäägu sauna lõhn!“

õues kuivatatud linased linad – kuidas need lõhnasid! Ja kuidas lõhnas suitsuga segatud saun!“

Mis tänapäeval teistmoodi on?

„Vot need tänapäeva õlid, mida kasutatakse, ei ole minu teema. Need ei kuulu sauna juurde. Kui lõhna tahad, siis mine spaasse – sinna vanni –, aga mitte sauna,“ kirjeldab Õie oma saunaga seonduvaid mõtteid.

„Alguses mindi küünlavalgel hämaras sauna ja kellelegi ei tulnud meelde mingi seksuaalkasvatust, et ma ei tohi vanaisa või vanaemaga koos saunas käia, et ma ei oleks tohtinud neid vaadata. Me oleme end ise kasvatanud selliseks!“

Ka tänapäeval ei ole ju saunas seksuaalsust...?

„On ikka küll! Tänapäeval käiakse saunas riietega. Aga see ei ole traditsiooniliselt nii olnud. Ja võiks veel jääda komme, et saun on hämar. Seal võib küll põleda elektrituluke – ma lahtist leeki ei hakkaks nõudma, aga saunal jäägu sauna lõhn.“

Sauna tehti talvel üle kahe nädala. Suvel sagedamini – siis oli heinatöö ja vaja tihti pesta: sooja vett saadi vaid saunast. Kui aga kahe nädala tagant saun soojaks köeti, kestis see rituaalselt terve päeva. Ka leivaahju pandi tuli, tehti leiba. Ja siis pandi ahju peale vana malmipotiga

tangupuder – see tahtis viis tundi haududa. Miski ei saa selle lõhna vastu! Võid teha ahjus jõulupraadi, aga see ei ole see! Mul on kahju, et Hiiumaal ei ole enam päris talule lähedast turismikohta. Päris sauna pakutakse, aga sellist kohta, kus tehtaks traditsioonilist sööki ja sauna – kõike koos –, seda ei ole...“

Kas hiidlane on kõva saunarahvas?

„Jah, mulle tundub küll nii! Saun on olnud meil ju nii suur elu osa. Saun ja paargu olid tihti koos või lähestikku. Paargus tehti pesupesemise veed ja kui keegi suri, viidi ta sauna: viimane pesu tehti saunas, kasevihaga. Saunas sünnitati: kõik elu käis sauna ümber, sest see oli steriilne. Tahmane küll, aga ka steriilne! Ja siis oli veel harjaste võtmine. Lapsele pandi naha peale leivataigen, kuivatati saunas ära ja tõmmati siis maha – tittedel, sest laps ei tohtinud karvaseks minna. Rõve värk, aga nii tehti!“

Sõnum turistile?

„Turistile on mul öelda, et palun austage meid. Teie ei too meile kultuuri, meie oleme siin elanud ja teie tulge palun meile järgi. Vee piirile autoga sõita ja vette hüpata ei ole meie stiil,“ muigab Õie ja õpetab: „Kui tuled Hiiumaale, siis tule Hiiumaale, mitte ära mine Selverisse. Võta ratas ja sõida metsavahel ringi. Ära kihuta mitte, võta aeg maha!“ ■



PALADE LOODUSHARIDUSKESKUS HIIUMAA VALD

Loodusõpe Hiiumaal

Loodusõppeklassid
Kivimite maja
Vana talukultuur
Õppeprogrammid
Loodusmatkad
Laste teadusklubi
Teemaõhtud
Metsanduslik õppeklass

Avatud:
01.06 kuni 31.08 kell 11.00 - 18.00
P ja E suletud (v.a. grupid ettetellimisel)

Kontakt:
www.lhk.palade.edu.ee/blog
paladelhk@hiiuma.ee
tel. + 372 53 422 087



Kivimite maja





SL MARINASTM

Tere tulemast meie sadamatesse!



www.slmarinas.com



*Kirjanik Tõnu Õnnepalu
kirjeldab oma sidet
Hiiumaaga.*

Pariis ja Hiiumaa on midagi väga erinevat. Aga ometi tundub mulle, et sul on mõlemal pool hea olnud. Kas neis paikades on su jaoks mingi hingerahu või muu ühine teema, mis on hea?

Niimoodi minu elu poolusteks nad on saanud jah. Hiiumaalt läksin Pariisi ja Pariisist tulin jälle alati Hiiumaale tagasi. Saarel unistasin suurest linnast ja suures linnas väikesest saarest. Muidugi mitte alati. Just nimelt, mõlemas paigas oli neid hingerahu, lihtsalt kohaloleku aegu, aegu, kui elu, nii nagu ta on, ongi huvitav ja ei tahagi midagi muud. Tihti on need head ja eneseküllased ajad olnud seotud kirjutamisega. Võib-olla siis kirjutamine, sõna ongi see mu päris kodumaa ja kodupaik. See on ju ka kodupaik, mille igale poole saab kaasa võtta, isegi kohvrit pole vaja. Paik, mis polegi paik, on alati mujal. „Mujal kodus“ oli mu triloogia pealkiri, nüüd vist alles õieti saan aru, mida see tähendab.

Aga miks nad mõlemad nii tähtsaks on saanud, see saar ja see linn... Vaat ega enam ei oskagi vastata. Kui üks koht on saanud omaseks ja koduseks, ega siis lõpuks teagi, miks. On sada põhjust ja ükski pole päris see. Pariis, sest seal tuleb vastu inimeste elu, maailm. Hiiumaa, sest seal tuleb vastu saladus, su enda elu ja hing... Võib öelda nii, aga võib ka mitut moodi veel. Need on lihtsalt saanud mu elu paikadeks, paikadeks, kus on olnud väga intensiivseid hetki ja aegu, aga muidugi ka kõike muud, igavust, kurbust, meeleeheidet.

Hiiumaa talvedes on midagi väga erilist

Võiks ju öelda, et see on juhus, et nende asemel oleksid võinud olla ka teised paigad. Võib-olla... Kuigi ma ei usu seda. Minu jaoks on seal mingi raudne loogika, aga ega ma seda kunagi lõpuni ära seletada ei oska. Kes oskaks lõpuni ära seletada oma elu? Elad lihtsalt, teadmata, mis sellest kõigest saab, südame, parema äratundmise järgi, hea õnne peale... Nagu oskad.

Kõik teavad, mida teha Hiiumaal suvel. Aga talvel?

Oo, Hiiumaa talvest oskaksin ma hoopis rohkem jutustada kui Hiiumaa suvest. Mis ses suves ikka, suvi on igal pool suvi, valge ja ilus. Suves lihtsalt elad, pealegi maakohas elades on suvel nii palju tööd ja tegemist, et see juba määrab ise päeva-de rütmi.

Hiiumaa aastatele mõeldes tulevad just kõigepealt meelde talved. Neis on midagi väga erilist. Talve saar on hoopis teine koht kui suve saar. Suve saar kuulub kõigile, talve saar kuulub ainult sulle. See on omamoodi võlumaa, mille võid ise välja mõelda, ise kaardistada, millele võid ise nime anda. Hiiumaa talved on ka kõik olnud väga erinevad. On olnud mõni tõsiselt külm ja sügava lumega, aga ainult mõni üksik, nii et need on juba sellega meelde jäänud. Kõrgete siniste rüüsiäävallidega Kaleste lähel, merejäljel suusatamisega, kirkaste pakaseõhtutega, virmalistega.

Aga palju rohkem on olnud talvi, mis heitlevad aina kahe maailma piiri peal. Lume puudumise või vähesuse üle võib ju kurta, aga sellel on ka üks suur eelis: saab vabalt käia ja matkata. Olen Hiiumaa metsades ja randadel talvel, hilissügisel, varakevadel palju rohkem matkanud ja hulkunud kui suviti. Suviti õieti polegi. Siis on ju metsas sääsed, palav, lähed kastad ennast merre ja viskad korra liiva peale pikali... Ja siis varsti jälle koju, niitma, rohima, või metsa mustikale, sest talveks on ju ikka vaja varusid koguda.

Talv see-eest on vabadus. Päevad vaid on kole lühikesed, aga siis ongi huvitav püüda seda lühikest päeva, püüda neid paari heledat päikesekiirt, mis merelt vastu sätendavad. Kõndida kilomeetreid mööda lainetest kõvaks uhutud või lausa külmunud kaldaliiva, kogu aeg kõrvus see igavene laine kohin. Milline meditatsioon. Nii kõndides kaod ära ei tea kuhu kaugemale. Metsad paistavad talvel rohkem läbi, seal võib huvitavaid kohtumisi ette tulla. Ja talvist päeva aitab pikendada lõkketuli. Suvel või kuival kevadel ei ole just soovitatav metsas lõket teha, aga talvel lumega, väga hea. Murrad paksu kuuse alt mõned kuivanud osad, leiad vana männi ladvast kukkunud tõrvase rondi ja leekide soojust ja valgust jätkub öösse välja.

Ja kui on täiskuu aeg, siis pole ju mingit küsimust mööda merekallast pikk maa koju tagasi marssida. Kuu läigatab laineid veel salapärasemalt kui päike, karge õhk paneb jalad hooga käima. Kodus siis saab jälle tuld teha, ahju ja pliidi alla, potike-pajake kah millegi hea ja toitvaga... Helmi lihtne tuhli-silgu (või -kilu) vorm tuleb meelde, tahaks kohe praegu seda saada, või siis kasvõi tema veel lihtsamad koorega, natuke tuhased tuhliid sealtsamast toaahjust, võiga, soolaga... Hiiumaa talv on tõeline võlumaa, ma ei jõua teda ära kiitagi. Ja noh, muidugi, õnneks saab ta lõpuks ikka läbi. Tuleb kevad. Ja see on veel hoopis üks omaette lugu. ■

"Kulgen saarel looduse rütmis, kuulan ja vaatan."

*Istume kunstnik Edith Karlsoniga
Tallinna kohvikus ja räägime
Hiiumaast.*



Mis sind Hiiumaaga seob?

Mul on Hiiumaal elukaaslasega maja ja väike metsake.

Oled sa seal ammu?

Kümne aasta eest sattusin sinna ja hakkasingi igal suvel käima. Väga head sõbrad ostsid Kiduspele, kohe mere äärde maalapi ja neil oli vagun-elamu ja mina panin sinna oma telgi. Telgi ees oli väike, sees lambike. Ja see elamine oli mul seal terve suvi püsti. See telgis elamine on ehe ja metsik. See on vabastav ja mõnus kogemus. Iga heli tuleb õuest otse sinu juurde.

Siis tuli mu ellu elukaaslane, kel oli Hiiumaal majaehitus käimas.

Milline vedamine!

Täielik joppamine ju! Siis kolisin telgist majja ja ehitasime seda koos edasi. Ma arvan, et sellistes kesistes oludes ongi mittehiiudlasel kõige õigem alustada. Siis saad aru, kas päriselt tahad siin olla ja saad testida erinevaid kohti.

Harjusid majas elamisega ikka ära?

Esimene hetk oli küll küsimus, et kus on kõik need mere ja lindude hääled... Siis meenus, et jaa, ma olen nüüd majaelanik.

Positiivne on muidugi see, et nüüd saan palju rohkem Hiiumaal olla – pool aega saarel, pool Tallinnas.

Sõit saarele pole liiga pikk?

Ei ole. Praamil saab rahulikult tööd teha või lihtsalt halli merd vahtida ja saarellu sisse elada. Pluss on olemas ka lennuk. Mul sõbrad ostsid endile suvekodu Karulasse – vot see on karm!

Kas Hiiumaa on kuidagi ka sinu loomingut inspireerinud?

Üldiselt püüan Hiiumaal ennast tööst välja lülitada. Ma mõtlen tööde peale, aga see käib kuidagi teistmoodi. Ma ei tee saarel füüsilist skulptori tööd, aga ma kulgen looduse rütmis, kuulan ja vaatan. See osa on ka minu kui kunstniku töö. Hiiumaa Samaaria poest olen leidnud oma töö jaoks põnevaid vidinaid.

Mu poolhiidlasest sõber Nõka on korjanud merest igasuguseid esemeid, millele saab anda erilisi tähendusi.

Kas sina ka?

Ma korjan igasuguseid asju. Isegi kui ma kohe ei tea, kus seda kasutada. Võib-olla see hetk tuleb alles aastate pärast. Näiteks korjan praegu meriheina. Merest olen leidnud ka kolm pudelikirja.

Oo, ma olen saatnud pudelposti, aga pole kunagi leidnud.

Kui esimest korda leidsin, siis vahetult enne ütlesin, et lähme nüüd randa, ma tahan pudelposti leida. Ja kujutad ette – leidsingi munalikööri pudelis kirja, mille üks saksa pere pärast pudeli tühjendamist lõbusalt kirjutanud.

Aga kunsti oled ka ikka leidnud?

Ma leidsin rannast ühe surnud hülge. Läksin Tallinna tagasi. Kui nädala pärast tulin, olid merikotkad temast ainult skeleti järele jättnud. Läksin taas Tallinna ja siis hakkas painama: „Issand, miks ma seda skeletti sealt ära ei võtnud!?”

Sõbranna Kris Lemsalu utsitas, et mine nüüd kiiresti ja too ta ära. Läksin isemaga. Meri oli tõusnud, skelett oli praktiliselt vee all. Lohistasin koos isaga seda raibet. Isa oli endast väljas, aga ikkagi aitas. Vedasime ta ühe plate peale, kus mul oli ka üks kuivanud rebane.

Oota, sa saad aru, et me kirjutame lugu sellest, kui tore ja romantiline on Hiiumaa?

No jah, Hiiumaa kannatab ju välja ühe friigi, kes kogub oma kunsti jaoks surnud loomi. Mu elukaaslasel on selline minimalist, talle ei meeldi ka üleliigsed asjad – eriti raiped – hoovis. Ma pidin täiega võitlema oma hülge eest.

Nüüd on sellest hülgest saanud kunst: kasvuhoonekilest tehtud läbipaistvas ülikonnas mees, kelle ees on hülge laip. ■



FOTO: PAUL KUJNET

Metseen selle sõna kõige paremas mõttes

Eriliselt meeldiv side ja suhe Hiiumaaga on Enn Kunilal tema sõnade järgi olnud juba üle 30 aasta. Oma maakodu rajati Kärdlasse 1990. aastal.



Näitus „Ühe keti neli lüli.“
Laikmaa, Mägi, Vabbe, Kits.
Hiiumaa Muuseumi Pikas Majas 2013.

KUNSTISÜNDMUSED JA NENDE TOETAMINE

Esimesed Enn Kunila kunstikollektsiooni näitused toimusid 2007. aastal Kärkla Kultuurikeskuses ja Hiiumaa Muuseumi Pikas Majas.

„2008. aastal leidis aset aga tõine kohale-tulek Hiiumaale – nimelt avasime 29. mail 2008 Linnumäel Hiiumaa Selveri, suurima kaubanduskeskuse Hiiumaal, müügipinnaga 1640 m². Sellest ajast on Selver olnud Hiiumaa kultuuri- ja spordiürituste pidev toetaja. Olulisematest projektidest tuleks nimetada Kärkla kiriku renoveerimist, Hiiu Folgi, Hiiumaa Homecomingu Festivali, Sõru Jazzi, Hiiumaa jalgpalli ja võrkpalli toetamist ning paljusid teisi üritusi. Oluliseks on olnud ka Hiiumaal toimuvate sündmuste tasuta reklaamimine Selverite siseraadiotes ja teistes kanalites üle Eesti.“

„Hiiumaa on minu jaoks kõigi nende aastate jooksul olnud hingelise rahulolu paik. Igapäevased probleemid ja mured on õnnestunud Hiiumaale minnes tavaliselt Rohuküla sadamasse maha jätta,“ räägib Kunila.

„2015. aastal välja antud mahuka koguteose pealkiri on „Hiiumaa. Loodus. Aeg. Inimene“. Need märksõnad on ka minu ja pere jaoks olnud väga olulised. Hiiumaal veedetud aeg, suhe kauni looduse ja oma saart armastavate inimestega on olnud asendamatu.“

Algusaastatel kulus mehe põhiline energia maamaja ja aia korrastamisele, hooldamisele ning rahulolu pakkus teadmine, et on võimalus üht lapikest Eestimaad kaunimaks muuta. Aastatega tekkisid aga head suhted paljude Hiiumaa eri valdkondade inimestega, mis viisid ka esimeste tegevusteni.



Näitusel Olev Subbi aktimaalid ja Lurich. Hiiumaa Muuseumi Pikas Majas 2018.



Kolm bassi Kärkla kirikus. Jaakko Ryhänen, Koit Soasepp ja Priit Volmer. 23.07.2011

pidupäevad Hiiumaal“, mis hõlmab kokku üheksa kontserti (neist kaheksa toimub Kärkla kirikus ja üks Käina Kaunite Kunstide Koolis), kus kõlab Rudolf Tobiase, aga ka teiste tuntud Eesti heliloojate looming ning esinevad väljapaistvad Eesti muusika kollektiivid ja solistid. Esinevad Tallinna Kammerorkester (dirigent Tõnu Kaljuste), Eesti Filharmoonia Kammerkoor (Tõnu Kaljuste), Tobiase-nimeline keelpillikvartett, kammerkoor Collegium Musicale (Endrik Üksvärav), Hiiumaa Kammerorkester, Eesti Riiklik Sümfooniaorkester (Olari Elts), Eesti Rahvusmeeskoor (Mikk Üleoja), solistidena Mirjam Mesak, Ain Anger, Raiko Raalik, Tamar Nugis, Ivori Ilja, Mari Poll, Mihkel Poll, Piret Aidulo. Festivali kunstiliseks juhiks on Arne Mikk. Lisaks kontsertidele on 29. mail festivali kavas ka mälestus-hetk Rudolf Tobiase sünnikodus Käinas ning raamatu ja postmargi esitlus Hiiu-maa Muuseumi Pikas Majas Kärklas.

ISIKLIKUS PLAANIS JÄTKUS TEGEVUS KULTUURISUUNAL

„Kokku on Hiiumaal aastatel 2007–2018 toimunud üheksa minu kunstikollektsiooni näitust. Nendest kuus Hiiumaa Muuseumi Pikas Majas ja kolm Kärkla Kultuurikeskuses. Neljal näitusel on olnud esindatud ka Eesti kunsti suurkuju Konrad Mägi looming (vt kunilaart.ee),“ selgitab Enn.

„2011. aastal asutasime Hiiumaa Kultuuri Seltsi, soetasime Estonia kontsertklaveri ning alustasime kontserttegevust nii Kärkla kirikus kui ka Kärkla Muusikakoolis. Aastate jooksul on Hiiumaal esinemas käinud palju suurepäraseid muusikuid: Ain Anger, Mihkel Poll, Jaakko Ryhänen, Koit Soasepp, Priit Volmer, Ivori Ilja, Annely Peebo, Piia Paemurru, Marko Matvere, Janne Ševtšenko, Aare Saal, Helen Lokuta, Kristel Pärtna, Rauno Elp, Oliver Kuusik ja mitmed teised. Lisaks nendele kontsertidele on klaver rännanud üle Hiiumaa, et aidata läbi viia erinevaid muusikasündmusi.“

2014. aastal asutati Hiiumaa Sõprade Selts ja algasid ettevalmistavad tegevused Kärkla kiriku renoveerimiseks, mis kestis aastatel 2018–2020. Renoveerimine sai teoks tänu väga paljudele toetajatele.

Praegusesse, täielikult korras ja aasta ringi kontserttegevuseks kasutatavas kirikusse on eri korraldajad tänaseks päevaks toonud palju muusikasündmusi.

Näiteks 2022. aastal toimus kirikus üle 30 kontserdi.

2023. aasta üheks tippsündmuseks Hiiumaal on Eesti muusika suurkuju Rodolf Tobiase 150. sünniaastapäeva tähistamine. Hiiumaa Kultuuri Seltsi eestvedamisel toimub sel puhul 28. maist kuni 17. juunini festival „Eesti muusika

„Suur rõõm on olnud näha ja kogeda arengut, mis aastate jooksul Hiiumaal on toimunud kultuuri valdkonnas. Leian, et kultuuri- ja spordivaldkonna pidev areng on määravaks teguriks, et noored haritud spetsialistid sooviksid oma kodu siia rajada ja Hiiumaa elu edendada,“ sõnab kunstikollektsionäär lõpetuseks.■



Aarne Miikmaa. „Talvine taluvaade“ (1930ndate teine pool). Enn Kunila kunstikollektsioon

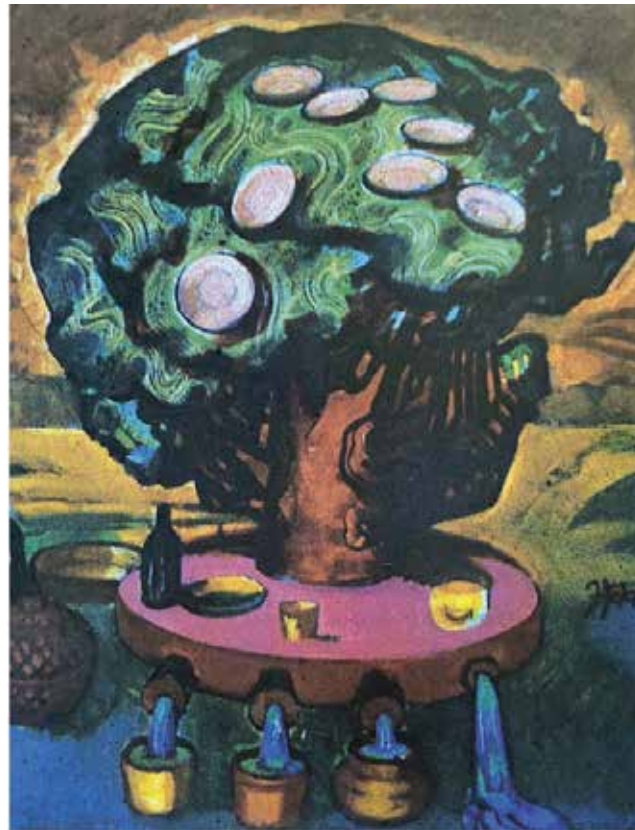
Jaak Adamson ja Hiiumaa legendid

Kunstnik Jaak Adamsoni (1938–2022) poeg, ajaloolane ja haridustegelane Andres Adamson ütleb, et isa sündis küll Tallinnas ja elas oma elu teise poole Slovakkias, kuid pidas end surmani hiidlaseks. Ta veetis saarel, vanaisa talus Orjakus, enamiku oma lapsepõlvest, sh sõja-aastad; kooli läks siiski juba Tallinnas.

„Isa on ise ühes telefilmis (1978) öelnud, et ta on Hiiumaalt kogunud umbes 50 legendi, mida ta siis töötles ja/või oma maalide alusmaterjalina kasutas. Samal ajal oli tal ka näitus nimega „Hiiu legendid“ ja selleks trükiti buklett mõnede legenditeksidega, tema sõnastuses,“ mäletab Jaagu poeg.

Andres on ka ise hiljuti välja andnud 17. sajandi Hiiumaast jutustava lühiromaani, mis tõukub legendidest ja juttudest, mida autor kuulis poisipõlves isalt või koos temaga mööda saart rännates.

„Kui lisasin oma raamatule „Nõia nimi olnud Mats“ illustatsioonideks fotosid tema maalidest (muidugi vaid neid, millest mul kasutuskõlblikke oli), siis panin juurde needsamad tekstid, muutes neid vaid õige pisut,“ selgitab Andres. ■



▲ „Seajooksurada“ (1973). Erakogu

Kord oli Luidjal Antsu-Jürna talus vanaperenaine raskesti haige, suremas. Poeg Priidu arvas, et „jo ta nüüd läheb“, ja otsustas matusteks sea tappa. Eideke pole tahtnud kodustele tülinaks olla, sööki-jooki vastu ei võtnud ja läks peagi hingusele. Tülinaks ei tahtnud olla, aga kallist kodust ja omastest ei soovinud ometi lahkuda ja ta hing läks sea sisse. Kui Antsu-Jürna Priidu ja Pendi Peeter matusteks siga tapma hakkasid, kiskus veristatud loom end meeste käest lahti, muljus maha uue roigasaia ja jooksis metsa; poeg kirvega järel. Vinga-võnga läbi madala lodumetsa, viimast jõudu kokku võttes üle kõrge nõmme, jõudis haavatud siga Pärnaku mäele, kus halja tamme all voolas hõbekraanidest selget allikavett. Sametrohelisel murul olid kuld- ja hõbevaagnatel hörgud road, purpurpunastel vaipadel troonisid karraga tikitud patjade kuhilad, kus mõnus lesida ja liikmeid pehmitada. Siga jõi ja söi ning heitis hinge. Kui Priidu kohale jõudis, leidis ta surnud sea, kõik nõidus oli kadunud. Tänapäeval on Luidja ja Pärnaku vahel, Rattagu metsas, maantee hästi käänuline. Seda teelõiku kutsutakse Seajooksurajaks.

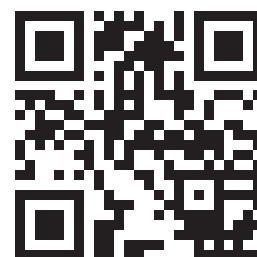
◀ „Pärimus õndsast lapsest“ (1974). Erakogu („Maalitud muide minu titevoodi päitsele.“ – A. A.)

Hiidlane olnud naisega hirmus kuri, et naisel last ei olnud. Lubanud end üsna merde ära uputada. Kord olnud mees kodunt ära ja naine saanud kogemata öökulli kätte. Hea nõu peetud. Naine kutsunud külast oma ema, mähkinud tema abiga öökulli ilusasti riiete sisse. Mees tulnud koju. Ämmal kohe uudist rääkida: „Tule vaata, naisel laps!“ Mehel hea meel: „Kus ta õige on?“ Ämm vastu: „Tule vaata, süngis naise kainlas.“ Mees vaatab ja vaatab: „Jah, õige tubli poiss näikse olevat. Isa silmad, ema nina ja õiged tunnivitsutamise küined.“ Laupäeval lasknud naine öökulli lahti. Kull lennanud aknast välja oma teed. Mees seda nähes hüüdnud: „Oh sa heldekene! Küll see on õnnis laps, üsna lennates läheb taiva!“





Kindel koht,
kuhu tulla
hiiumaale.ee



#Kassari Puhkekeskus #Vetsi Talli Puhkeküla #Resto Lest & Lammas #Hiiu Õlle Koda



„Leiame käsitöölise peaaegu igale alale.“

Paljud teavad hiidlastest käsitöölise laatu, mis toimuvad nii suvel kui ka talvel, ning kindlasti on külalistele silma jäänud ka Meistrite Maja pood Kärkla kesklinnas. Sealt leidsime eest käsitöölise eestvedaja Nele Elleri.

Kui palju Hiiumaa Käsitööselsil liikmeid on ja kuidas nad kokku on kogutud, vabatahtlikult või sunniviisi?

Hiiumaa Käsitööselsil on praegu 133 liiget. Üldjuhul jõuavad nad meieni ise, aga eks mõnda tuleb ikka meelitada ka. Inimesed on tagasihoidlikud ja arvavad, et mis nüüd mina ikka käsitöölise, ma ainult natuke teen. Püüame hoida eri käsitööharudel silma peal ja pisut ka inimesi suunata, et kõik oskused säiliks või taasavastataks. Üheks tingimuseks meie poes kauba müümiseks on seotus Hiiumaaga ja eks see ka ahvatleb liikmeks astuma.

Millised käsitööliigid on hiidlaste hulgas traditsiooniliselt kõige populaarsemad?

Kõige levinumad käsitööliigid on kudumine, heegeldamine, õmblemine. Ka põrandariiete kudujaid on päris mitu. Tahaks kangesti öelda, et ka meeste käsitöö, aga kahjuks on meil mehi väga vähe ja me hoiame neid väga, kuna mehed teevad sageli väsitavat „päristööd“ ja pärast seda käsitööd müügiks teha väga enam vist ei jõua.

Kas mehed ikka midagi teevad?

Mehed teevad meil põhiliselt puidu- ja sepatööd, aga teada on, et Hiiumaal on olemas ka mehed, kellele meeldib kudumine.



Hiiumaa Käsitööselsil asutati 12. detsembril 1998. See on taas üks kena näide hiidlaste ühistööst, mis kokkuvõttes toob kasu mitte ainult osalejatele, vaid tõstab kogu saare ja tema rahva väärtust.

FOTO: IVO PANASJUK

Kas on mõni asi, mida Hiiu mehed-naised ise ei tee ja peab Saaremaalt või Hiinast sisse ostma? Või mida võiks lihtsalt teie arvates rohkem olla?

Üldiselt leiame käsitöölise enam-vähem igale alale. Vähem on nahaga tegelejaid. Keraamikud on kõik praegu n-ö suvila-hiidlased, aga soovime väga, et uuesti hakataks kohapeal keraamikat tegema. Naabrite suhtes oleme sallivad ja min-geid osi on tänapäeval tõesti ka odavam Hiinast sisse tellida.

Hiiu käsitöö kohta on kirjutatud ka ilusaid raamatuid. Milliseid te soovitaks inimesele, kes tõsisemat huvi tunneb?

Kõige värskem on vast Hiiumaa hegel-pitside raamat, mis on täielikult pühendatud Hiiumaale. Loodame ka edaspidi koostöös Hiiumaa Muuseumiga anda välja kohalikku käsitööd tutvustavaid trükiseid. Kõige täpsemalt infot saab küsida Hiiumaa Muuseumist.

Kust küllaline teie käsitööd hankida saab?

Suvisel hooajal tervitab meie käsitööga

Hiiumaa värvas Heltermaal Heltermaa käsitöömaja. Läbi aasta on võimalik käsitööd leida meie Meistrite Majast (Vabrikuväljak 2, Kärkla). Talvel on see avatud vaid teatud päevadel, aga uksele on telefoni-number, seega kui kellelgi on midagi vaja, siis teeme ukse lahti. Jätakuvalt kehtib ka reegel, et kui tuli on toas, on maja avatud.

Pood annab meie liikmetele motivatsiooni valmistada rohkem käsitööd, kuna on koht selle müümiseks. Käsitöölistel on võimalik poes saada kokku oma klientidega, teha proove ja seal õpetame ka huvilistele erinevaid käsitöövõtteid.

Iga päev ja iga kell on avatud e-pood meie kodulehel <https://hiiukasitoo.ee/pood/>. Kuna kõiki tooteid ei ole me veel jõudnud e-poodi panna, siis kui mõnda toodet ei ole, siis kirjuta meile, äkki on maja poes see olemas.

Mis on teie enda arvates kõige hiiulikumad käsitööartiklid?

Kindlasti on kõige hiiulikumad tooted need, kus on meie küütude triibud, meie kinnaste ja pitside mustrid ning asjad, mis on tehtud vanade eeskujul. Kindlasti ka Hiiumaa rahvariided, mida on võimalik meie meistritel teha lasta. ■

HIIUMAA TULETORNID – *Tahkuna*

*Hiiumaal on mitu olulist
tuletorni – Kõpu, Ristna,
Hiisaare, Sõru, väiksemaid
tulepaake veel. Tahkuna
tuletorni saab tänapäeval
igäüks ronida (nagu ka
Kõpu ja Ristna tornidesse),
aga nõukogude ajal oli see
väheste privileeg.*

FOTO: ANNI JULGE

Tuletorn ehitati Tahkuna poolsaarele siis, kui oli valminud Peterburi-Paldiski raudtee ja rohkematele laevadele oli vaja ohutut veeteed. 43 meetri kõrgune torn valmis 1875. aastal. Tahkuna tuletorni juures töötas Vene ajal terve meeskond – neli perekonda –, kelle ühine ülesanne oli majaka tuli hele hoida, et poleks alust juttudel, nagu jätkaks hiidlased Ungersternbergide traditsioone ja juhiks laevu madalikele, et neid siis röövida. Praeguseks on sellest meeskonnast tuletorni alla ajaloolistesse majadesse elama jäänud veel vaid Viktor ja Liia Toom. Liia ise enam torni ronida ei taha, aga on lahkesti nõus selgitusi jagama.

TULETORNIVAHI TÖÖ 1970NDATEL

„Mu mees tuli siia tööle 1970ndatel. Töö polnud ju keeruline, aga vastutus oli suur,“ meenutab Liia ja lisab: „Kui Viktor tööle tuli, oli tuletorn käsitsi lülitamise peale. Majas oli vahiruum, neil oli graafik, mis sõltus päikesevalgusest, et millal tuleb tuli sisse ja millal välja lülitada. Meie ajal oli süsteem juba elektri peal, aga vanad diislimahutid on praegu ka veel alles, et kui elekter kadus, siis tuli lülitada ümber diisli peale. Tuli paistis ära 13 meremiili kaugusele,“ räägib Liia. Naise sõnul oli kord vanasti range, tolm pühitati igalt poolt ära, kupliklaasid hoiti puhtad, neid pesti lausa piiritusega. Kõik siitringi tuletornid olid omavahel raadiosides. Vahel helistasid mitu korda päevas, et kuidas läheb ja kas kellelgi on abi vaja. Tuletornivahid pidid tegema ka ilma- ja jäävaatlust, need andmed anti edasi telefoni teel.



HIIDLASED – OMAETTE INIMESED

Viktor ja Liia tulid Lõuna-Eestist, aga praeguseks on neil juba 54 aastat staaži hiidlastena. Küsimuse peale, kas alguseks oli keeruline, vastab Liia järgmiselt: „Kui tulema hakkasin, siis Põlvas sõbrannad hoiatasid, et oh jumal, kuhu sa lähed, see on ju Eestimaa Siber! Aga ma harjusin kiiresti – koolis, kus töötasin, olid armsad lapsed ja väga armsad lapsevanemad.“ Hiidlased olevat naise sõnul täiesti omaette inimesed. „Nad on veel rohkem sissepoole elavad inimesed kui ülejäänud eestlased. Nad vaatavad võõrast ikka pikka aega hindavalt, aga kui lõpuks omaks võtavad, siis ka päriselt. Hiidlased ei kipu sinu ellu, aga nad on väga tähelepanelikud. Mäletan, et kurtsin kunagi hoovi peal, et mul telekas jupsib. Mõne aja pärast tuli üks naabrimees, tööriistad käe otsas, et ta oli kuulnud, et oleks abi vaja. Hiidlased on ka väga ühtehoidvad – nägin seda koolis töötades, et kui keegi hätta satub, on sotsiaälvõrgustik kohe olemas. Kogukond toimib hästi.“

2012. aastal viidi tuletornid automaatika peale ja tuletornivahtide romantiline amet sai sellega otsa. Kui Liia käest küsin, kas mõnikord omal ajal nii ka juhtus, et tuli ununes põlema panna, vaatab vanaproua mulle kelmikalt otsa ja naerab: „No mõnikord jäi natuke hiljemaks, jah, juhtus seda ka.“

Merendusliku Hiiumaa kohta saad infot
<https://teejuht.halulaev.ee/>



Hiiu Leht toimib kogukonna jõust!

Vahepeal sulgemisohus olnud Hiiu Leht on saanud hoopis uue hingamise. Peatoimetaja Piret Eesmaa räägib Hiiu Lehe plaanidest lähemalt.



FOTO: KAJA HIIS-RINNE

Räägi palun mõne sõnaga endast. Milline on sinu seos Hiiumaaga?

Ma olen Hiiumaal sündinud, kasvanud ja siin põhikooli lõpetanud. Vahepeal käisin ära, aga side on kogu aeg säilinud. Kui emaks sain, hakkasin siin veelgi pikemalt olema, kuni lõpuks kolisimegi koroonaaajal Hiiumaale. Sisuliselt koroonaa oli see viimane tõuge, mis meid tagasi lükkas. See hetk on hästi meele: olime kaks kuud Tallinna korteris karantiinis olnud ja mais tulime Hiiumaale – nurmenukud õitsesid, ümberringi kilomeetrite viisi maad, kus jalutada ilma kellegagi kokku puutumata... Milline vabadus! Just siis otsis Hiiu Leht reporterit ning mu hispaanlasest mees ütles, et nüüd pead kandideerima. Ta oli nõus kohe Hiiumaale kolima.

Mingil hetkel oli mure, et Hiiu Leht pannakse hoopis kinni. Kuidas see oht likvideeriti?

Mina päris selle hetke juures ei olnud, olin siis aastase lapse emaks olemise tööga hõivatud. Tulin pilti siis, kui see oht oli juba kadunud. Lehe päästmise taga oli 25 Hiiumaaga tihedalt seotud inimest, kes otsustasid öla alla panna ning Hiiu

Lehe ära osta.

Mis sa arvad, miks need inimesed tegid seda?

Missioonitundest. Nad on veendunud, et Hiiumaal peab olema oma ajaleht. Suvisel Hiiu Lehe diskol Kalanas viitas Andreas Kaju (üks uutest omanikest) ühele USA uuringule, kus leiti, et mida vähem mingis omavalitsuses oli väljaandeid ja ajakirjanikke, seda vähem oli seal ka kandidaate valimistel. Teisisõnu, kui kohalik leht omavalitsusel teravat pilku peal ei hoia, muudab see inimesed passiivsemaks.

Kellele Hiiu Leht eelkõige suunatud on?

Hiidlastele. Tahame teha lehte igas vanuses hiidlastele, et kõik leiaksid midagi. Väga tähtis on ka, et võimalikult paljud ja erinevate arvamustega inimesed tunneksid, et nende hääl on lehes kosta. Et leht oleks turvaline koht oma arvamuse avaldamiseks, endale oluliste temade tõstatamiseks, ka rahuliku vaidluse pidamiseks.

Tiit Pruuli: Mina olen selline inimene, et näiteks kui lähen Jõgevale, siis

kindlasti ostan Vooremaa, ühesõnaga igas maakonnas loen kohalikku lehte. Kas ma Hiiumaal peaksin ka Hiiu Lehe ostma?

Jaa, kindlasti. Selle mõttega tegime näiteks Hiiu Lehe Suvelehte, et kui tuleb inimene, kes Hiiumaad hästi ei tunne, siis tal oleks, kust alustada, kui ta tahab natuke salajasemat Hiiumaad näha. Kirjutasime randadest, kuhu nii kergesti ei satu, headest söögikohtadest, lähedatest üritustest, soovitasime Hiiumaast rääkivaid raamatuid ja raamatukogusid, kuhu koondub kohalik elu ning häid kaugtöökohti.

Aga küsimuse juurde tagasi tulles, siis kindlasti tasub ka külalisel Hiiu Lehte lugeda. Siit leiame näiteks kohalike inimeste lood ja käsitleme ka tõsisemaid murekohti.

Mida ise oluliseks pead ära mainida Hiiu Lehe kohta?

Ükspäev käis meil toimetuses inimene, kes rääkis vahva loo, miks tema jaoks on Hiiu Leht vajalik. Tema mees töötab laeval ja ta ise elab Hiiumaal ning siis nad koos lahendavad telefoni teel ristsõna, üks kodunt ja teine laevast ja saavad nii-moodi ikkagi justkui koos olla. Teinekord võivad lood, miks seda lehte kellelgi vaja on, olla ootamatud. Sageli tehakse nalja, et põhiline on surmakuulutus, aga muid põhjusi on ikka ka. (Naerdes.)

Millest sa inspiratsiooni saad?

See on teine nali, et mis teil üldse kirjutada on, Hiiumaal on ju nii vaikne. Aga tegelikult on toimetuse telefon kogu aeg punane. Kui kohalik pastor annab välja luulekogu, kui Emmaste noored esinevad Alexela kontserdisaalis, kui armastatud perearst lõpetab töö, kui terve küla on tormi pärast elektrita – midagi juhtub iga päev. See on kogukonna leht, kus oma inimestel peab olema võimalik oma uudiseid jagada. Need on meie Hiiumaa uudised hiidlaselt hiidlasele. Aitame teha väikest suuremaks ja tähtsamaks. Tahaksin, et praami peal tuleks hiidlane ja soovitaks teile, et loe Hiiu Lehte, see on nii lahe leht! ■

Kodukohvikute päevad Hiiumaal

3.-5. august 2023



Ootame teid pikisilmi!



HIIUMAA TURISMIMESS

1. mai 2023

Hiiumaa spordikeskuses

Lisainfo: hiiumaa.ee/turismimeess

**ASTU
LÄBI!**
www.rmkk.ee/loodusegakoos
RMK

RMK Ristna külastuskeskus
"Merekaubamaja"

Küsi nõu metsapuhkuse võimalustest -
matkarajad, telkimisalad,
lõkkekohad, metsaonnid.

tel/Ph. +372 5322 9499

9. DETSEMBER 2023

Hiiumaa glögikohvikute päev

hiiumaa.ee/glogikohvikud



Olukorrast metsas

Hiiumaal on stabiilselt 260–270 kohalikku jahimeest. Võtame Emmaste jahimajas suure laua taga ette jahiseltsi kuuluvad vennad Paavo ja Marko Pruuli ning uurime pisut Hiiumaa jahinduse kohta.



FOTO: IUSTYN SENIUTA

„Mida vähem meedia meist kuuleb, seda parem. Tavaliselt tullakse meile kallale,“ annavad mehed aru. „Jahimeeste kuvand on pigem negatiivne.“

Miks negatiivne?

„Üldjuhul, kui keegi ostab saarele suvila või maa, keelab ta jahi seal ümbruses ära. Sigadele see meeldib ja minnakse uuele asukale külla. Inimene ehitab aia – sead saavad selle alt sisse. Paari aasta pärast tuleb inimene meie juurde ja suhted lähevad normaalseks,“ selgitab Paavo.

„Jahimees on tööriist, meie ei ole probleemi põhjustajad, me oleme lahendus,“ tähendab Marko.

Meeste sõnul on Hiiumaal rohkem kui 2000 metssiga. „Kui me aasta otsa jahti ei peaks, oleks sigu kohe rohkem kui Hiiumaal inimesi,“ nendivad mõlemad ja Paavo lisab: „Politseid kutsutakse meile mõnikord ka – paugutamise pärast, aga niimoodi me lasta ei oska, et pauku ei tee. Surnuks sigu ju ei kõdist.“

Kas olete proovinud?

Paavo naerab: „Muidugi! Igat moodi olen proovinud!“

Saarel oli olnud juhtum jahikoertega, millest vahel siin-seal heietatakse.

„Palju väljamõeldud kära. Kord oli itaallastel liiga palju koeri autos. Pärast hakkas keegi rääkima, et Itaalia jahimehed lasevad koera maha, kui teda enam vaja pole. Loll jutt. Need on kallid loomad, nende eest hoolitsetakse üle mõistuse. Jahikoer on nagu väärtuslik püss, miks peaks selle ära viskama?“ selgitab Paavo kuulujuttude tagamaid.

Mis Hiiumaa karust sai?

Mehed pakuvad, et magab. „Meil pole nii palju elevust olnud kui selle karuga. Hulk inimesi nägi teda! Käis mõnel kümne meetri kauguselt mööda,“ räägivad nad. Jahimeeste sõnul ei ole mõmm saarel pahandust veel tegema hakanud.

Karu te ei lase?

„Issand, ei! Ei pea ju!“ ütlevad jahimehed peaaegu et pahandades.

Kuidas Hiiumaal jahti pidada saab?

„Emmaste jahiseltsi nimekirjas on 58 jahimeest. Jahimaja algusaastatel oli 8. Seltsil on tingimus, et kõik jahimehed peavad olema Hiiumaaga seotud – kas saarelt pärit või omama seal kinnisvara. Ka omadel on esimene aasta katseaasta – kas sobitakse üldse seltskonda ja näidatakse end heast küljest. Siiski saad külalisena mandri pealt jahti pidama tulla: helistad ette ja siis otsustatakse, et mis ja kuidas,“ selgitab Marko.

Kunagi oli Hiiumaal vähe loomi.

Paavo: „Alguses olid rebased ja jänesed. Põhiline oli jänesejaht, tedred ja väikeulukid. Kitsed toodi 1930ndatel ja neid siis 1960ndatel kütititi. Põdrad tulid 1960ndatel. Esimene põder lasti ühisjahis aastal 1968. Hirved toodi metsamajandi ja jahimeeste seltsi poolt koos, mitmes jaos, 1970ndatel.“

Aga hundid?

„Viimane hunt oli Hiiumaa muuseumis, 1970ndate alguses lasti maha. Siis parkümmend aastat kriimsilmi ei olnud. Ka hunti tuleb mõnikord lasta,“ räägivad mehed. Meeste sõnul vähenes ühel hetkel näiteks lammaste arv 4500-lt 3000 peale. Hundid hakkasid neid nahka panema, karju laiali ajama.

„Kord jälitasime neid (hunte) ning nad põgenesid jää peale. Järele me ei läinud. Järgmine päev ajasime jälgi – oli näha, et kari oli kaks kilomeetrit Muhu poole jooksnud, aga tagasi pöördunud. Lootsime, et nad lähevad lihtsalt minema, aga ei!“ meenutab Paavo.

Mis hundist pärast laskmist saab?

„Nahk pargitakse, lihakeha läheb merikotkastele. Aga teda pole kerge kätte saada. Ta on jahimehele võrdne vastane,“ mõtiskleb Marko. „Hundi luid viin ka ühele kunstnikule. See kunstnik arvab, et seal on vägi sees, kui hundi luu kunstiks ümber töötleb. Ja näiteks vanemad Eestist leitud parmupillid on põdra sääreluust,“ märgib Paavo.

Kuidas hunt saarele jõuab?

„Tuleb üle jää,“ vastavad Hiiumaa jahimehed ja silmitsevad küsitulejat mõtlikult. „Loomal käib elu toidu järgi, Hiiumaal on süüa palju!“ lisavad nad justkui uhkusega!

KALA ON

Küsi kala otse kalurilt!

IMRE KIVI

+372 502 6235
pood@stonefish.ee
FB: Kala ja võrk; kivikala.ee

kalapood „KALA JA VÖRK”
Heltermaa mnt. 8, Kärkla
kalastustarbed
kohalik kala kalurilt

KOIT KALMUS

+372 523 7475
koitkalmus@gmail.com
FB: Hiiurand OÜ

kohalik kala kalurilt
suitsukala ettetellimisel
majutus Kärklas:
sirelimajutus.ee



SIIM RÄTSEP

+372 506 3074
info@hobekala.ee
hobekala.ee

Höbekala **küalistemaja** Ristnas
FB: hobekala küalistemaja
„Höbekala köök” **kalatooted**
FB: hobekala köök



ILMI AKSLI

+372 5342 0425
ilmiaksli@hotmail.com
FB: Ilmi Aksli

kohalik kala kalurilt
kalatoidud ettetellimisel

VIRKO MARTIN

+372 5393 4081
koslapesa@gmail.com
FB: Iidlase Maius

„Iidlase Maius” **kalatooted**
kohalik kala kalurilt

MARKO PRUUL

+372 517 0652
info@kaluripuhkemaja.eu
kaluripuhkemaja.eu

saun ja paadisõidud Sõru sadamast
Kaluri puhkemaja Sõru sadamas
kohalik kala kalurilt



TAIDO ELMI

+372 5623 9997
esoxou@gmail.com
FB: Kubja kalaköök

kohalik kala kalurilt
„Kubja kalaköök” **kalatooted**
kalastus- ja paaditarbed
Kärkla sadamas
FB: Hiiu Viiking

IVO PÕLDVEER

+372 527 9997
poldveerivo@gmail.com

kalatooted ja kohalik kala kalurilt
paadisõidud Roograhu sadamast
majutus Tubalal



HARRY ARON

+372 504 6212
harryaron@hotmail.ee
kohalik kala kalurilt



ENDEL KAEVATS

+372 5399 2305
endelkaevats@hotmail.ee
FB: Endli merematkad

hülgevaatlusreisid
paadisõidud Sarve sadamast



INDREK KÄÄRAMEES

+372 528 4407
maeotsa@maaturism.ee
iiukalaband.wordpress.com

kohalik kala kalurilt
IIUKALA bänd
nostalgia väljasõidud
kollase bussiga
FB: kollanebuss



ARNE KULI

+372 5656 1157
arne357@gmail.com

hülgevaatlusreisid
paadisõidud Salinõmme sadamast



HIIUMAA
RANNAKALANDUST
ARENDAB



Vabrikuväljak 1, 92411 Kärkla
Hiiumaa, Estonia/Estonia
info@hiukala.org (+372) 56941855
hiukala.org; facebook.com/hiukala

Vaprad kalurid

*GO Reisiajakirja toimetus
käis Hiiumaa kaluriga
talve hakul kalal.*



FOTOD: JUSTYNA SENIUTA

HÜLGED TEEVAD MURET

Enne kui Imre meid minu meelest kindlasse alajahtumisse juhatas, takseerisin kail teispoolsusesse siirdunud looma. „Muret, mida põhjaranniku kalurid kurdavad, Hiiumaal ei ole. Viimased kaheksa aastat on saare ümber head kala-aastad olnud. Meil kalaprobleem puudub, hülgeprobleem aga on,“ kõneles Imre ja ilmselt kinnitaks neid sõnu iga Hiiumaa kalur. „Neid on võimalik lasta,



Hiiumaale oli jõudnud tali. Õhtul ütles Tiit Pruuli, et pangu ma vaim valmis, sest hommikul varavalges läheme kutselise kaluri Imre Kiviga merele. Seepeale rehendasin – istusime parasjagu saunas –, et kindla peale on mandrilt tulnu soov talvel kalale minna mööduv uitmõtte ja külm retk jääb päriselus ära. Ei jäänud.

Kõik see mees ja üks naine said kokku Salinõmme sadamas. Tiit ja Imre naeratasid: nendel oli kaasas talvevarustus. Ja kummikud. Minul valged botased. Olime võtnud ühes minu unise abikaasa. Vaeseke ei saanud täpselt aru, kuhu teda kutsuti (paati, kuhu „aeg-ajalt viskab vett sisse“, nagu Imre lõbustatult informeeris).

Salinõmme sadamas tegutseb kogukondlik MTÜ. Kokku on mehi kaheksa, püsti on pandud õdus majake, kus saab süüa teha (ilmselt kala praadida) ja mugavalt magada. „Sadamakohad on suveks kõik välja renditud,“ rääkis Imre, upitades meie paati väikese generaatori. Paadi kõrval lebas surnud hüljes.

„Kas Hiiumaal kalaturismi ikka on?“ tahtsime teada. See oli see, mida tinglikult võttes ise hetkel tegime, ja Imre kinnitas: „Muidugi!“ Siingi sadamas olevat paar meest, kes tegelevad, ja tema ise võtab ka mõnikord kellegi kaasa.



aga võimalik lasta seal, kus neid ei ole, ja sellel ajal, kui neid ei ole,“ räägib Imre hülgepüügi loa omapärastest võimalustest ja laiutab käsi.

Kas püügiluba peaks kalurite meelest lõdvendama? „Midagi peab tegema küll. Hülgeid on loendatud nüüdseks juba rekordarv,“ on Imre nõutu ja pajatab veel: „Siin meres on palju ruute kinni, kus kalapüük on keelatud. Siia kudemise alad. Aga hülged ei tea, et seal ei tohi kala püüda, ja maiustavad nagu ogarad!“ Tuli välja, et ka kail lebav loomi oli eile Imre mõrrast kümme siiga põske pistnud (ei küsinud, kuidas see arv teada saadi), oli ka ise mõrda kinni jäänud ja lännu ta oligi. Meestel siin oli ka hülgepeletaja. Aga see läks põhja. Selline peletaja annab välja impulsi, mis teeb hülge kõrvale haiget, ja Vigri läheb pahaselt minema. Mul oleks selline asi vaja külmkappi panna – puhuks, kui öösel jäätiseisu tuleb.

KAS KALA KA SAAB?

Kihutasime paadiga kindlas suunas. „Ei tea, kas täna kala saab?“ küsisin tähtsalt ja mehed pärsid ühest suust vastu, et kas ma *push-up*-rinnahoidjat olen näinud? Ütlesin igaks juhuks: „Ei.“ „Aga kohe näed see-eest *push-up*-mõrda!“ lohutas Imre ja ta ei valetanud. Varsti ühendati kaasa võetud generaator vastava voolikuga, pandi see undama ja küllaltki kiiresti, justkui merekoletis Kraken, kerkis veepinnale parajat mõõtu mõrd, kus sees paistis ka saaki olevat. Praktiline riist!



Imre ulatas mulle töökindad ning võisin suurest mõrrast ettevaatlikult käega kala kasti ajada. Palju teist ei olnud, aga midagi meri ikka andis: haug paistis, ahven, kiisad, mõni lest. Ka Hiiumaa kalurite poolt esitatud 2023. aasta kala kandidaat merisiig lebas kasti põhjas. Seal vedeledes ei teadnud ta oma kandidatuurist midugi tuhkagi. Väiksemad kalad visati suure kaarega vette tagasi. Küll nad võisid tänulikud olla: said korra elus lennata.

Küsisin lõdisemist varjates Imre käest, et kaua see merel külmetamine tema elus nüüd jätkub. „Käin nii kaua, kuni jää päris peale tuleb,“ selgitas Imre ja tema põsed punetasid. Aga ka paksu jääga püütakse kala edasi. Aetakse võrk ühest jääaugust sisse ja teisest välja. Vaatasin soojas toas sellest videot.

Jäälune püük ei paista olevat üldse kerge töö, aga samas ei ole vast ükski töö peale riigitöö kerge. Proovi viis päeva nädalas pelmeene keeta: see ei ole meelakkumine.

Tänasime Imret, et meid merele viis. „Imestas, kuidas sellise purgaaga tahate kaasa tulla,“ kihistas Imre. Pomisesin endale vaikselt nina alla, et ma ise ka ju imestan, ning vaatasin vilksamisi Pruuli poole. ■



Ettevõtluskonsultant ja kalanaine

Ilmi Aksli tegeleb enda sõnul rööprähklemisega, mis tähendab, et ta tegeleb paljude asjadega.

Huvitav nimi: Ilmi. Meeldejääv! (Ilmi noogutab.) Kas oled põlishiidlane?

Vägagi! Teen suguvõsauringuid ja minnes tagasi isegi aastasse 1600 – kõik on hiidlased! DNA testid siiski näitavad, et olen sugulane soomlastega ja Ilmi (rõhk viimasel i-l) on Soomes levinud vanemate naiste nimi.

„Rapsid“ paljude asjadega. Praegu kohtume arenduskeskuses...

Siin olen ma ettevõtluskonsultant ja KredExi kortermajade renoveerimise konsultant.

Tahan Hiiumaale äri tulla tegema. Tulen jooksuga sinu juurde?

Kindlasti! Anname abi, kui on abi vaja. Tihti ettevõtlikud inimesed aga palju abistamist ei vaja. Meie konsulteerime rohkem esimest korda alustavaid ettevõtjaid, kes ettevõtluse maastikule sisenevad ja vajavad nõu äriplaani tegemisel või neil on vaja abitoetust.

Hiiumaal alustatakse ärisid palju? Või tuleb rohkem ettevõtjaid mandrilt?

Alustajaid ikka on, mõnel on kõrini palgatööst, mõni on jäänud töötuks ja tahab end ettevõtjana proovile panna. Kuid ka väljastpoolt saart saabub inimesi. Neid on vaja nõustada selle suhtes, kuidas kohalike oludega kohaneda. Aja jooksul on saanud saarele ka siin ettevõtte loonud välismaalasi. Nendega tuleb peale hakata sealt, et kust saada ID-kaart.

Sina kalastad. Kas kalastad põhikoha kõrvalt või vastupidi?

Tahtsin just öelda, et kalalkäigu lugu on huvitavam teema! Olen kasvanud kaluriperes: isa oli kalur ja tema isa ja nii edasi. Minu isa töötas Eesti Vabariigi teenelise kalurina – oli kõva tegelane. Mina ja minu vend võeti lapsena merele kaasa. See oli tore ja huvitav. Küll oli põnev, kui kalad võrgus siputasid, aga põnevusele järgnes töökasvatus: põhjaõnged tuli lappida, võrgud ära klaarida.

Pärast keskkooli läksin Tallinna kooli, aga mind ei tahetud suvel EÜE-sse lasta – kahtlane koht! Isa tegi kutselist kalapüüki. Tema paarilisel ütles tervis üles ja minust sai isa paarimees. Kool lõppes, sattusin harva kalale, kuni isa sai 80 ja otsustas, et lõpetab püügi.

Võtsid ameti üle?

Hakkasin kartma, et kaob võimalus üldse merele minna. Tegin kutselise kaluri paberid.

Jääpüük?

Jääpüüki ma ei tee. Isa enam ammugi mitte. Ta lõpetas siis, kui oleks äärepealt oma elu merre jätnud. Oli kevadine aeg, isa läks jääaluseid võrke nõudma. Jää hakkas aga minema. Kalda ja jää piiri vahel laienes kiiresti suur lahtise vee riba, mees hakkas maa poole jooksma, kukkus aga sisse. Algas raske võitlus triiviva jäämassiga. Isa jäi peale ning vandus, et jääpüüki enam ei tee.

Oli 2014. aasta, kui „päris“ kalurina merele läksin. Püüdmaks käin elukaaslase Jüriga – üks oleks raske.

Kas Hiiumaal on teisigi naiskalureid?

Muidugi, neid on päris palju. Rääkisin isaga ja küsisin, et kuidas 1960ndatel naiskaluritega oli ning isa ütles: „Oli, oli, oli! Neid on alati olnud!“ ■



FOTO: IVO PANASIUK



KARTDAGÖ

KÄINA KARDIRADA

1991 - 1998 - 2022



**Maailma tipptasemel
elamused
uuel Käina kardirajal!**

- Kardisõidud kõigile huvilistele
- Suvepäevad ettevõtetele
- Üritused ja võistlused

Külastajate käsutuses on Sodi tehase hobikardid,
ajavõtusüsteem ja sõiduvõrustus.
Instruktaaz kohapeal.

Avatud: mai – september

Info ja broneerimine:
+372 53 488 777
www.kartdagoo.ee

Kassari Ratsamatkad

kassari

*Ratsa saab sinna,
kuhu jala ei jõua ja autoga ei saa*



1-tunnised
kuni 7-päevased
ratsamatkad

+372 508 3642
+372 518 9693
ratsa.kassari@neti.ee
www.kassari.ee

ENDLI MEREMATKAD



Merereisid, paatmaja rent, matkad laidudel,
SUP laudade laenutus ja hülgevaatlused

Endli merematkad + 372 5399 2305

Taavi ja Birthe Liivandi:

„Saatuse käpp on meie loos sees.“

*2023 on Hiiumaa
lavendlitalu juubeliaasta.
Mis talu see säherdune on –
lavendlitalu?*

Birthe ja Taavi selgitavad: „Hiiumaal on selliseid talusid üks. Eestis kokku kolm.“ Perekind mainib uhkusega vahvat detaili: nende lavendlipõld oli Eestis esimene ja omamoodi sümbolne kingitus „Eesti Vabariik 100“ puhul.

20 000 LAVENDLIT

Birthe räägib: „Kui esimene laps sündis, otsisime endale maakohta, et laps saaks aru, kust lehmapiim tuleb. Oleme Tallinna inimesed.“ Taavi parandab: „Enam ei ole Tallinna inimesed. Oleme hiidlased juba mitu aastat!“

Hiiumaal soetati „küllaltki räämas“ koht – kontorirotid vajasid väljelaamisvõimust, nagu paar muigega ütleb.

LAVENDLIPÕLLU TEKKE SAAB „SÜÜDISTADA“ ESIMEST LAPSEOOTUST

Birthe meenutab: „Olin kodune. Otsisime põhjust, miks saarel käia: võiks midagi kasvatada? Esimene mõte oli lambad, aga me ei tea loomakasvatusest midagi. Võtsime siis teise riski: taimekasvatus.“

Tegus naine suhtles Aiandusliiduga ja sealt õhutati takka: mullaproovi tulemused olid teada, oldi Eesti

ühes päikeselisemas tsoonis, tuulte eest varjatud, kiviklibune pinnas oli meteoriidikraatri serval. Ideaalne maastik just lavendlile!

Sõbrapäeval tegi Taavi naisele üllatuse ja tellis taimed. „Olen realist, tema innovaatiline. Kui ta oleks hoiatanud, oleksin idee maha tõmmanud,“ naerab Birthe.

Abikaasa oli öelnud, et ei pea naisele enam lilli kinkima, tal on nüüd neid 20 000 tükki.

HOBI ON KASVANUD SUUREKS

Gruppe on alati vastu võetud. Eelmisel aastal käis 20 turismibussi. „Seda on palju!“ turtsatab Taavi. Öitseperioodil juulikuus tuleb palju inimesi spetsiaalselt lavendlipõllu pärast saarele.

Igapäevaselt külastajaid vastu ei võeta. Küll on aga talgupäevad ja muud üritused, kus saab talu tegemistes käed külge panna. „Sellel aastal on meil palju põnevaid üritusi ja võtame inimesi tavalisest rohkem vastu,“ lubab Taavi

„Hooajal on kõik teretulnud. Helistatakse ja küsitakse, kas tohib tulla. Kui oleme kodus, siis räägime hea meelega ka oma loo ära. Mõni sõidab mööda, jääb seisma, teeb pilti. Me ei pa-
handa, kui just
taimedele viga
ei tehta,“
selgitab
Birthe.

MIDA LAVENDLIGA PEALE HAKATA?

Abikaasad räägivad vaid jäämäe tipust: „Hooajal on värske lavendel, millega kaunistatakse pulmi. Suur osa korjatakse kuivama ja õiepudist tehakse lõhnakotikesi. Lavendlitee on olemas! Toodame lavendlimett...“

„Püüame olla nii ökod, kui saame,“ lisab Taavi veel. Lavendlitalu on eriti uhke oma koostöö üle ettevõttega Hiiumaa Jäak ja Praak. Viimased valmistavad tooteid jääkidest ja praakidest koostöös Hiiumaa Sotsiaalkeskuse erivajadustega inimestega. Lisaks tehakse koostööd mitme kohaliku tootjaga (Hiiu Gourmet, Lemmena Mesindustalu). Mandrile pole lavendel jõudnud – realiseeritakse Hiiumaal ära.

HUVITAV MINEVIK

„Saatuse käpp on meie loos sees,“ mainib Birthe mõnuga. „Saime teada, et esimene taluperenaine oli Pühalepa valla ravitseja. Samas kohas, kus nüüd on meie põld, kasvatas tema ravimtaimi.“

„Üks lugu on veel: kui tütrele ütlesime, et ta saab õe,“ jätkab Birthe. „Laps pakkus õe nimeks Liisa. Meil käis külas talu omaniku sugulane ja rääkis, et renoveeritud talu osas, kus praegu elame, olid omaniku järeltulijad Liisa ja Gustav. Nüüd siis ootamegi Liisat, kui siin räägime.“

Öitseperiood: juulis, tipphetk juuli 2.–3. nädalal
Laulud lavendlile: 13. juulil
Avatud talude päevad: 15.–16. juulil
Lõikuspidu: 22. juulil

TULE AVASTA HIIUMAA AJALOO LINE PÄRL – SUUREMÕISA LOSS!
PAKUME TURISMITEENUSEID, SH MAJUTUST, TUURE, KULTUURI



HARIDUS AJALOO SÜDAMES – HIIUMAA AMETIKOOL

www.hak.edu.ee
www.suuremoisaloss.ee



kpt MALM

Lõunaresto / Catering / Grupid / Sündmused

www.malmresto.ee

info@malmresto.ee

+ 372 5870 0066

Lossi tee 3, Suuremõisa küla, Hiiu vald, Hiiu maakond.



„Hiiumaale elama tulla on väga hea mõte!“

Sander Kopli on sünnilt hiidlane, saarelt pikalt ära olnud, aga aastast 2008 elanud Kassaris ja mees on raudkindel, et selline elukorraldus edaspidiseks nii ka jääb.

Nii mõnedki ütlevad (omavahel), et olete „ainuke tõeline turismiettevõtja Hiiumaal“. On see tõsi?

Olen turismiteenuseid pakkuva ettevõtte omanik, kes ei pea igapäevaselt ettevõttega tegelema. Ettevõtte on piisavalt suur, et saab igapäevase töö tegemiseks palgata spetsialistid. Hiiumaal on tavapärase, et turismiettevõtlusega tegeletakse muude tööde kõrvalt ja lühikese suvehooaja tõttu jääb turismi arendamine vaeslapse ossa. Meie ettevõtte fookuses on turismiteenuste arendamine ja tulu maksimeerimine.

Olete Hiiumaal seotud mitme majutuskohaga. Kuhu suunas Hiiumaa turism areneb – kas ühel hetkel võib olla nii, et tahad mandrilt tulles suvel ööseks Hiiumaale jääda, kuid ühtegi vaba tuba enam ei leia? Või jõuab majutusäri ennast piisavalt kiiresti täiendada, et sellist olukorda ei teki?

Loodan, et ka 2023. aastal on päevi, mil kõik voodikohad Hiiumaal on hõivatud. Viimastel aastatel on Hiiumaal voodikohti jõudsalt lisandunud, seda peamiselt tänu väiksematele, kuni kümnekohalistele majutusasutustele. Booking.com on teinud majutusäri alustamise väga lihtsaks ja turg reageerib nõudluse kasvule kiiresti. Hiiumaal on suur puudus kõrget tasemel hotellimajutusest. Hotellide rajamine on seotud suurte investeeringutega, mida lühike suvehooaeg ei soosi.

Kui tulen mandrilt ja tahaks alustada majutusäri Hiiumaal... On see hea või halb mõte?

Hiiumaale elama tulla on väga hea mõte. Väike majutusäri sobib hästi lissasissetulekuks põhitegevuse kõrval. Kui on plaan ainult majutusärist ära elada, peab olema väga selge visioon ja investeerinteks paks rahakott kaasas.

Kassari Puhkekeskus on taas elustanud kohaliku õlletootmise. Maitsestsin ka mina mõnda sorti ja pean kõva häälega kiitma. Kas Kassari õlled on hetkel Hiiumaal ainsad kohalikult toodetavad märjukesed või on saarel veel keegi, kes müügiks õlut pruulib?

Praegu on Hiiumaale Koda ainuke õlletootja Hiiumaal. 2023. aastal kolime Kassari vanasse mõisakuivatisse, kuhu rajame suuremad tootmisruumid ja ägedamad külastusruumid.

Kas Kassari õlut saab ka mandrilt?

Kassari õlut saab osta meie e-poest www.hiiuollekoda.ee. Mandril poest kahjuks ei saa.

Kas hiiu õlle traditsiooni taas elustamine on teie jaoks kultuuripärandi küsimus või äriplaneetne ettevõtmine?

Mõlemad on fookuses. Hiiumaale õlu on mulle ja meie õllemeistrile Ain Koorele kaua aega huvi pakkunud ja senine kogemus on näidanud, et selles tegevuses on majanduslik mõte olemas. ■





Trahter „Meite möte”

1. juuni – 31. august
iga päev 10–20

1. september – 31. mai
L, P 12–18

LUIDJA, Hiiumaa
FB: meitemote, 5698 2123
mummijaa@gmail.com



RATTURI TALU KOHVIK

1. Suurtele gruppidele ettevalmistatud toidustus.
2. Võimalus broneerida. +372 512 8881
ratturitalukohvik@gmail.com

JUN-ABG 12:00-20:00



RATTURI TALU MAJUTUS

9. KÄMPINGUT (33. Inimesele)
4. TUBA (11. Inimesele) +372 502 8290
ratturitalu@gmail.com



SAUN & TÜNN / SUUR VÄLIKÖÖK VÕRKPALL / DISC GOLF

ratturitalu.eu

Ratturi, Reigi küla, Hiiumaa vald, Hiiumaa maakond, 92265

SÕRU KÕRTS

- * SÜVETERRASS
- * CATERING
- * PEOLAUAD

Pärna küla, Hiiumaa
+372 518 2211
+372 469 3433
FB: surupub

EMMASTE TEEMAJA

Emmaste, Hiiumaa
+372 5342 3957
FB: emmasteteemaja
info@housecatering.ee

- * PEOLAUAD
- * CATERING
- * MAJUTUS

AASTA-RINGSELT AVATUD!



Hiiumill

Vaemla küla 92137 Hiiumaa vald, tel +372 4636121, gsm +372 517 4850, hiiuvill@hiiuvill.ee
www.hiiuvill.ee www.facebook.com/hiiuvill

TÖÖTAV VANA VILLAVABRIK WORKING OLD WOOL FACTORY



*Ajaloolane Ain Tähiste
räägib Hiiumaa
militaarobjektidest.*

Ain Tähiste, mis Hiiumaa militaar- ajaloos uudist?

Hiiumaal oli 2022. aasta alguses veel mitmeid punamonumente: kuulus Kivi Jüri, nelja ühishaua obeliskid ja veel paar Teise maailmasõja mälestuskivi. Hiiumaa Militaarmuuseum koondab need kõik nüüd Tahkunas asuva muuseumi eksponaatidena enda õuele.

Neid kive saab siis Tahkunas igaüks oma silmaga näha ja käega katsuda?

See on tõesti võimalik. Lisaks on meil uudiseid ka neile, kes tahavad ainult näha. Tähelepanu, tugitooliajaloolased ja muidu põnevuseotsijad: kevadel avame Hiiumaa merenduse ja kalanduse virtuaalse teejuhi. Näiteks Tahkunast loodes asuva allveelaeva Akula peale on vähesed võimelised sukelduma, sama ka soomlaste purjeka Gullkrona vrakiga Sõru lähedal. Tavaline turist neid ei näegi. Aga selles teejuhis on

„Kevadel avame Hiiumaa merenduse ja kalanduse virtuaalse teejuhi.“

olemas laevade lood, hukkaamise lood ja 3D-pildid vrakidest. Pildid on teinud muinsuskaitseamet.

Palju neid vrakke Hiiumaa vetes üldse on?

Võiks arvata, et sadakond, detailsemalt on teada 50–60, kelle kohta on teada nimi ja hukkaamise aeg. Lisaks leidis hiidlasest hobiuurija meie rannikumerest Saksa Junkersi lennukivrakid, mis on pärit Teisest maailmasõjast ja üsna haruldased magnetmiinide likvideerijad.

Esimesed sukeldumised nende juurde on tehtud, käsi on vraki külge pandud.

Mida veel oma muuseumisse tahaksite?

Ühte tankiromu tahaks Ukrainast kindlasti kätte saada. Ja siis muidugi loodame, et ka Junkersid õnnestub üles tõsta. ■



FOTO: IVO PANASJUK



FOTO TIIT PRUULI KOLLEKTSIOONIST

Orienteerumisülesanne

Sellel vanal fotol on Paluküla kirik. Aga lisaks pühakojale on sel kirikul ka teine ülesanne - tema maapinnast 29 meetri kõrgusel asuv torn on meremärk, mille ametlik nimi on Paluküla ülemine päevamärk. See päevamärk moodustab liitsihi ühe tuletorniga, mis on temast umbes 2,5 km kaugusel. Sihi asimuut on 229,6 kraadi.

Kes teeb meile pildi tollest tuletornist ja saadab aadressile reisijakiri@go.ee, osaleb loosimises, mille käigus leiavad omaniku viis Go Reisiraamatu sarjas ilmunud teost.



FOTO: IVO PANASJUK

Hiiumaa giidid

ENE TISLER

+372 527 2005
enetisler@gmail.com



LEA TAMJÄRV

+372 517 6290
tamjarvlea@gmail.com



MARI ORGUSAAR

+372 56825998
morgusaar@gmail.com



TIIU HELDEMA

+372 526 5632
tiiuheldema@gmail.com



URVE VAHER

+372 5190 5846
urvemaxi@gmail.com



HELGI PÖLLO

+372 528 4401
helgipollo@gmail.com



LEA VAHER LUNDIN

+372 5646 2929
lea.vaher.lundin@gmail.com



MARJU LIPPUR

+372 5666 8384
marjulippur@gmail.com



TIIU METSAR

+372 503 3675
tiiu.metsar@mail.ee



VILMA TIKERPUU

+372 515 8601
tikerpuuvilma@gmail.com



INNA LEPIK

+372 5647 5772
innalepik@gmail.com



LILI KÄÄR

+372 5340 1207
lili.k22r@gmail.com



MATI LEPNA

+372 529 5562
mattiashiiumaal@gmail.com



URMAS SELIRAND

+372 508 3648
urmas.esimene@mail.ee



VIKTOR RÖBTŠENKO

+372 5647 4141
viktorrobt@hotmail.ee



KIRSTI UGAM

+372 5665 4859
kristi.ugam@gmail.com
hermine.ee



MADIS ROOSIMAA

+372 5622 0036
madis036@hotmail.ee



SIRJE HEINMA

+372 5660 5743
heisir@hotmail.ee



URVE MERENDI

+372 5207868
urve.merendi@mail.ee



The Association
of Guides of Hiiumaa

KADAKASELT LAAGERDATUD-

Tule Hiiumaale laagrisse



HIIMUMAA
SPORT

+372 5744 6644

HIIMUMAA SPORDIKESKUS
Põllu tänav 27, Kärkla

spordikeskus@hiiumaa.ee

OLEME AVATUD
E-R 9-22 ja L-P 10-20

www.hiiumaaspordikeskus.ee

SA HIIMUMAA MUUSEUMID

HIIMUMAA LOOD | NÄITUSED | MEENEPOOD



PIKK MAJA KÄRDLAS

Näitused, kontserdid, meenepood

KASSARI MUUSEUMIMAJA

Hiidlaste lood ja varahoidla, meenepood

RUDOLF TOBIASE MAJAMUUSEUM KÄINAS

Suurde maailma jõudnud
helilooja sünnikodu

MIHKLI TALUMUUSEUM MALVASTES

Üle-eelmise sajandi eluolu,
hooned ja lood



muuseum.hiiumaa.ee



hiiumaamuuseum

Tel. +372 463 2091 | info@hiiumaamuuseum.ee

Hiidlased on spordikeskuse soojalt vastu võtnud!



2021. aasta oktoobris avati Hiiumaal uus spordikeskus. Reisiajakirja toimetus käis uue spordikeskusega tutvumas, tegi ühe jõusaalitreeningu ja ringkäigu kogu majas ning jäi igati rahule – sportimiseks on siin tingimused väga head, maja on mõnus ja mugav. Uurisime spordikeskuse juhilt Martin Laurilt, kas ka hiidlased on spordikeskuse omaks võtnud ja millised on Hiiumaa külastajate jaoks võimalused sportimiseks.

Mis sind ennast on Hiiumaale toonud?

Olen päritolult hiidlane, aga 12 aastat elasin Välisministeeriumi töö tõttu mujal, nii Eestis kui ka välismaal. Just tõine väljakutse spordikeskuses tõi mind Hiiumaale tagasi. Maja hoiab toonuses, tegevust jagub. Olen ise ka tervisesportlane ja võtan meeleldi osa sportlikest üritustest. Näiteks kevadel oli siin Extreme'i (www.xdream.ee) üks etapp, kus osalesin, ja jaanuaris võtsin osa talvisest vastupidavusretkest Taliharja Vanakuri. (wilder-ness.ee/et/taliharja-vanakuri)

Kuidas hiidlased on uue spordikeskuse vastu võtnud?

Väga soojalt. Eriti rõõmsad ollakse tennis sisehalli üle, sest seni Hiiumaal sellist võimalust ei olnud ja mängimas käivad nii hiidlased ise kui ka külalised üle kogu Eesti. Tenniseliit andis meile ka tiitli „Aasta arendus 2022“. Tenniserahvas meid teab ja märkab.

Jõusaal on väga hästi vastu võetud, ka vanem põlvkond on jõudnud treeningutele, meeleldi käiakse rühmatreeningutel. Meil on lisaks veel Hiiumaa spordikooli kabetreeringud, võimalik mängida jalgpalli, korvpalli, võrkpalli, tennis, sulgpalli ja lauatennist, kergejõustikualal saab trenni teha, isegi helistudio paikneb siin majas. Pärast treeninguid saab minna sauna.

Millised plaanid teil veel on?

Tahame panustada veelgi rohkem suvisetele spordilaagritele ja pakkuda lastele erinevaid võimalusi koolivaheaegadel. Esimese suvega käis meil 350 noort ja meil oli 11 laagrit, näiteks tennis, korvpall, jalgpall, orienteerumine. See hoidis lapsi tegevuses. Ka Hiiumaa lapsed on üks olulisemaid sihtrühmi siin majas. Siinkohal on tähtis rolli Hiiumaa Spordikoolil.

Kui Hiiumaa külaline sooviks osa saada teie maja võimalustest, käia jõusaalis, mängida tennis või mõnda muud pallimängu, siis millega ta peaks arvestama ja kui pikalt ette broneerima?

Ikka kõik on oodatud. Kodulehel on sisetenniseväljakute broneerimise võimalus. Saab aegsasti aja kinni panna. Ka suvel vihma korral saab oma plaanid ümber teha ja sisehallis mugavalt mängida. Alati võib ette helistada ja uurida, mida ja millal on võimalik teha. Meie administraatorid on väga abivalmid.



Lisainfo:
hiiumaaspordikeskus.ee

HIUMAA SPORDIKESKUS

Hiiumaa Militaarmuuseum

Hiiumaa Military Museum

Tahkunas

Avatud 15. maist 15. septembrini
teisipäevast pühapäevani 10.00 – 18.00

Open from May 15 to September 15
from Tuesday to Sunday 10.00 – 18.00



Tel +372 5347 9819
info@militaarmuuseum.ee
www.militaarmuuseum.ee

Militaarse Hiiumaa Teejuht
www.mil.hiiumaa.ee

Militaarmatkad / Travel Guide
Urmas Selirand +372 508 3648



Hiiumaine käsitöö
saare oma
meistritelt



HIIUMAA
KÄSITÖÖSELTS

POOD

Vabrikuväljak 2
Kärdla, Hiiumaa
pood@hiiukasitoo.ee
hiiukasitoo.ee/pood



ESIKÜLA
SUVEKOHVIK®

Esiküla teerist, Kassari

KIIRTOIT
SUITSUKALA
TALUTURG

juuni-august
T-P 12-19



esiküla suvekohvik

Haagisel
kümblustünnide
ja saunade rent
Hiiumaal



Veeda puhkus koos
sõprade või perega
leilisaunas, kümblustünnis
või mõlemas ja seda
olenemata aastaajast!



Haagisel saunaga võid
saunamõnuseid nautida endale
sobivas paigas olgu selleks siis
koduhoov, mererand või mõni
muu looduskaunis koht.

www.hiisaunad.ee
info@hiisaunad.ee
+372 53 877 967



Hiiu saunad



@hiisaunad



„Oleme siin inimeste aitamiseks.“

Hiiumaa Haigla juhatuse liige Riina Tamm on Hiiumaa kogukonna meditsiinilise turvalisuse eest seisnud juba 32 aastat ja entusiasmi jagub tarmukal naisel senini mitme eest.

Räägi palun alustuseks endast ja Hiiumaast.

Minu vanemad ei ole Hiiumaalt, vaid hoopis Valgast, aga mina olen Hiiumaal sündinud, siin koolis käinud, vahepeal mandril õppinud ja siis tagasi tulnud. Usun, et olen täieõiguslik hiidlane (*muia-tes*) ja arvan, et ka mu ema on praeguseks hiidlane. Ema on olnud ka Kärkla linna-pea ja isa pidas laevakapteni ametit.

Oled õppinud ämmaemandaks. Kuidas selle valiku tegid?

Meditsiin on mind alati huvitanud ja olen siinamaani väga rahul, et õppisin ämma-emandaks. Eks see ikka geenides ole – minu isapoolne vanaema töötas Elva Haigla vanemõena ja ema isa oli Valga haigla kiirabiautojuht.

Kui palju lapsi oled Hiiumaal ilmale aidanud?

Oi, ei teagi, väga palju, ma ei ole kunagi nimekirja pidanud. Alustasin 1990. aastal Hiiumaa Haiglas ja siis oli aastast palju sünnitusi, umbes 200. Aastal 1998 sai minust haigla ülemõde.

Nüüd on sünnitajaid Hiiumaal palju vähem, aga olen kindlal seisukohal, et valmisolek Hiiumaal sünnitust vastu võtta peab jääma, sest sünnitus võib alati väga ootamatult alata. Ka lapseootel külalised mandrilt on siin lapsi ilmale toonud, sest tänapäeval on naised väga liikuvad. Meil on haiglas ämmaemand ööpäev ringi tööl.



3D-vaade uuenduskuuri läbivale Hiiumaa haigla EMO-le.

Veel meenub üks juhtum aastast, kui meil oli viimast korda jäätee ja meile tuli üks Rapla naine üle jäätee spetsiaalselt Hiiumaale sünnitama, see oli väga meelde jääv.

Kas turist või suvehiidlane võib tulla Hiiumaale rahuliku südamega, et vajaduse korral on arstiabi tagatud?

Jah, muidugi. Peab lihtsalt arvestama, et kõiki eriarste meil kohapeal igapäevaselt ei ole, nad käivad teatud kindlatel aegadel, aga kirurg, sisearst ja günekoloog on meil kogu aeg olemas. Kiireloomuliste muredega saab EMO-sse pöörduda. Ja muidugi Regionaalhaigla kiirabi aitab hädasolijaid, aastast tehakse üle tuhande kutse. Hästi toimib ka telemeditsiin, nii näiteks on olnud olukordi, kus Regionaalhaigla telemeditsiiniarst on juba EKG alusel hinnanud olukorra tõsidust, kopteri tellinud ning Kalanast kiirabi-autoga startinud infarktikahtlusega patsienti ootab Hiiumaa haigla juures helikopter, mis ta kiiresti pealinna sõidutab. Helikopter teeb aastast keskmiselt 40 sõitu haigla kõrval asuvalt uelt helikopteriplatsilt. Erandjuhtudel on erakorralisi sõite patsientidega teinud ka praam ja lootsikaater. Meil on ka e-konsultatsiooni võimalused eriarstidega.

Kaaskodanike rõõmuks saavad aasta lõpuks värsked ja tänapäevastele nõuetele vastava ilme haigla EMO, sünnitusosakond, labor, haigla köök, vestibüül ning luuakse kõikidele nõuetele vastav isolatsioonipalat. 2023. aasta lõpuks valmib ka Hiiumaa Tervisekeskus, mille teenused on kättesaadavad nii Kärklas kui ka Käinas.

Milliste muredega pöörduvad turistid kõige enam?

Mai keskelt kuni poole septembrini hakkab Hiiumaale rohkem inimesi tulema, siis on EMO-s koormus kohe suurem, lausa kolmekordne. Lõviosa moodustavad igasugused traumad, üsna palju näeme ka nn õpitud abitust, inimesed vajavad abi ka väikese kriimustusega, mida on vaja plaasterdada. Aga me ei pane seda neile pahaks, me oleme siin inimeste aitamiseks ja las nad tulevad!

Õnnetusi juhtub ka batuutidel ja elektritõukerastega ning jalgratastega. Samuti teevad erinevad hingamisteede viirusinfektsioonid inimestele muret ja sunnivad abi otsima. Puuke tuleb eemaldada ning retsepte välja kirjutada, sest inimestel on ravimid koju ununenud. Tegijatel ikka juhtub ja elu tuleb ju nautida, aga samas peaks olema alalhoidlik, väga suuri riske ei tasu võtta. ■

Kärdla Lennujaam – 100 jalgpalliväljaku jagu tõhusust

Paljud võib-olla ei teagi, et Hiiumaale saab ka läbi pilvede liueldes ja etskae – sellel ajal, kui lugu kirjutame, tuleb ühel inimesel saare ja mandri vahet käimine taevateed kasutades vaat et odavam välja kui sama retk merd mööda.

Hiiumaa ja lennunduse suhe löi õitsele esimese vabariigi ajal. Esialgu toimusid ainult postilennud: oli vaja lahendust pakside saarele saamiseks. Kui seda meritsi parasjagu teha ei saanud, otsustati pakid „taevast alla visata“. Kuna igasugust kraami oli vaja ka saarelt mandrile saada, läksid mõtted lennuvälja rajamise peale.

LENNUJAAM SAAB TÄNAVU 60 AASTA VANUSEKS

„1960ndate keskel pandi maha mustkate ja aastal 1971 hakkas käima esimene reaktiivlennuk Jak-40,“ meenutab lennujaama käitlusjuht Allan Mäll, kuid ei suuda esimese hooga öelda, kui kiiresti toonane raudlind Tallinna ja Kärdla vahel vuhises. Praegune lennuk lendab selle maa 25 minutiga.

„Regulaarlendude arv on olnud juba pikalt 12 korda nädalas ja lennu all mõistame siin edasi-tagasi lendu. Igal tööpäeval kaks lendu, laupäeva hommikul üks ja pühapäeva õhtul üks. Käitlusjuht on vanakooli kõnekäänus jaamaülem,“ selgitab Allan ja kirjeldab oma maja: „Kärdla lennujaamas on tänase seisuga 18 töötajat: lennuinformaatorid, julgestustöötajad, klienditeenindajad, rajameistrid, insenerid.“

Lennujaam ise on oma territooriumilt 70 hektarit väike. Selline armas. Võrdlusena paikneb näiteks Pärnu lennujaam 250 hektaril.

LENNUK ON 19-KOHALINE

Uurime Hiiumaa valla ühistranspordi spetsialistilt Piret Sedrikult, kas suuremat lennukit ei oleks vaja. Piret vastab nii: „Reisijate arvu vaadates on ideaalne, kui suvel lendaks suur ja talvel väike lennuk. Suvel peab reisi mitu nädalat ette kavadama, talvel on paljud reisid päris tühjad. Erinevad lennumasinad tähendavad aga erinevaid meeskondi, hooldusteenust, mis on oluliselt kallim kui üht tüüpi lennukiga liinivedu. Kulude tõustes on omakorda oht, et riik tõstab ka piletihinda. Seega rahakoti vaatevinklist vaadates on suur samm edasi, kui saaks tihedama sõiduplaani senises suuruses lennukiga.“

„Kogukonnal oleks siis võimalus valida saarele tulekuks erinevaid kellaaegu,“

nendib Piret, kelle sõnul lisaväljumine reede ja pühapäeva pärastlõunal leiaks kindlasti kasutamist, need reisid on ka talveperioodil välja müüdud. Järgmise sammuna võiks lisanduda laupäeval õhtune ja pühapäeval hommikune reis. Suuremate ürituste puhul on riik võimaldanud ka lisalende, mis on olnud väga hea täituvusega.

Samas Saaremaa liini suurema lennuki kogemus näitab, et reisijaid on päris arvestatavalt juurde tulnud. Eelmise aasta 11 kuuga oli Kuressaare suunal lennureisijaid üle 26 000, sel aastal juba rohkem kui 35 000. „Ehk töötab see ka meie suunal nii,“ usub Piret.

TUGI HIIUMAA MEDITSIIINILE

„Hiiumaal on 15 arsti ja haigla on Põhja-Eesti Regionaalhaigla võrgustikus. Lennugraafik – väljumine Tallinnast 7.15 ja õhtune väljumine Hiiumaalt 17.45 – aitab inimestel saada eriarstiabi, kuna tohter, kes päevaks saarele tööle tuleb, jõuab hommikul 8.15 vastuvõtule ning õhtuks mõnusal ajal koju tagasi,“ kirjeldab Piret, kuidas töötab Hiiumaa Haigla.

Piret peab oluliseks rõhutada ka seda, et lennuk on hetkel ainuke ühistranspordivahend, millega hiidlane jõuab hommikul poole üheksaks pealinna, ning et pilet on sama hinnaga nii Hiiumaa elanikule kui ka mandriinimesele. Kedagi ei diskrimineerita. ■



Kaja Antons tõi Hiiumaa Köögi ja Pagari pildile tagasi



Oli aasta 2018 ning Hiiumaa Köögi ja Pagari logo kujundus lebas haigeveodis. „Oli aeg midagi muuta,“ ütleb Kaja Antons, Hiiumaa Köögi ja Pagari karismaatiline juhataja.

Siis sündiski uus, nüüd juba paljudele tuttav kaigas-roigas-mustriga Hiiumaa kiri, mida tihti peetakse Hiiumaa logoks ja mis püüab pilku ka mandril, Coopi poelettidel pikutavatel pakenditel. Logo kujundamisel on aluseks võetud pilbastest aed, mida leidub Saaremaal ja Hiiumaal palju. Hiiumaal pigem Sõru poolel.

Antons, keda on Köögi ja Pagari rebrändimise eest palju tunnustatud, kiidab: „Käisime nii tootepakendi kui ka ettevõtte brändinguga Kuldmuna finaalis ja võitsime teised-kolmandad kohad!“ Baltikumi disainikonkursilt tuldi tagasi nii-öelda *grand prix*’iga.

„Üks mootorrattur ütles, et see märk on teisel kohal maailmas peale AC DC’it,“ lisab Kaja veel, endal muigevirvendus näol.

OLEME KÖÖGI JA PAGARI MAJAS, MILLE PEALE ON KIRJUTATUD AGA COOP HIIUMAA

„See jääb paljudele segaseks,“ vaatab Kaja reporterile otsa. „Kas teie saate ehk aru?“ Reporter raputab arglikult pead.

Kõik on tegelikult lihtne: Coop Eesti on Eesti tarbijatele kuuluv „hüdra“, aga koletislike kombitsate asemel on ettevõttel hoopis tarbijate ühistud.

Hiiumaa Tarbijate Ühistu alustas 1907. aastal, mil Kärkla Kalevivabriku tööliste algatusel moodustatud Kärkla Kaubatarvitajate Ühing avas esimese kaupluse. Ka mujal Hiiumaal tekkisid ühistud, mis aja jooksul liitusid. Seejärel ühinesid tarbijate kooperatiivid üheks Hiiumaa Rajooni Tarbijate Kooperatiiviks ja 1992 muudeti

nimi Hiiumaa Tarbijate Ühistuks.

Sama kaua, kui on tegeletud kauplemisega, on Hiiumaal ka sooja leiba ahjust välja võetud. Algselt ühistu allüksusena ning aastast 2007 Hiiumaa Tarbijate Ühistule kuuluva ettevõtteks tegutsebki Hiiumaa Köök ja Pagar.

TOOTEID ON PALJU JA ETTEVÕTTE ESINDUSTOOTEKS ON HIIUMAA LEIB

Hiiumaa leib on naturaalse juuretisega kääritatud rukkileib, mille aluseks Hiiumaa talust pärit retsept.

Köök ja Pagar pakub leiva- ja saiatoteid, salateid, lihatooteid ja mida kõike veel. Pidevas valmimises on üle 200 eri toote.

Reisiajakirja meeskond riietab ennast lüpsja moodi valgesse kaitseriietusse, et oma silmaga näha, kuidas neid kahtsada toodet valmistatakse. Kõigepealt jälgime tähelepanelikult, kuidas toodetakse piparkooke ja seejärel sülti. Igasse topsi läheb süldi puhul täpselt ühepalju liha.

MAJA EES ILUTSEB HEBE-KAI KANNI KUJUNDATUD PAGARITE PARK

Kaja räägib, et selle pargi asemel kõrgus 1950ndatel ehitatud leivamaja, mis aastaks 2015 oli nii lagunenu, et tuli toidutootmine lõpetada või ehitada uus maja. Siinkohal tuli kogukond appi. „Saarelt olid läinud kalatööstus ja piimatööstus, aga leivatööstusest ei suutnud me loobuda!“ rõõmustab juhataja.

Pargis on muu hulgas kaks pinki: üks pühendatud toiduainete tehnoloogile Ivo Einmaale ja teine ajakirjanik Harda Roosnale. Kaja parafraaseerib Hardat, kes ühes juhtkirjas kord öelnud: „Hiiumaa lapsele peab jääma võimalus sündida Hiiumaal ja kasvada üles Hiiumaal toodetud leiva peal.“ See oli pinki väärt tsitaat.

Me küsisime lugeja eest: kuigi pingid on mõeldud Ivo ja Hardale, tohivad nende peal istuda ka tavalised inimesed. ■

Kaire Vannas FIE
f LEPANIIDI
Kaire +372 566 33294

Mahe lamba- ja kitseliha
ning mahekitsepiimatooted,
maheköögiviljad.
Müüme oma talu poest
ja laataldel



HIIMUMESI
hiiumaamesi.ee
hiiumesi@online.ee

Hiiumaa loodusest korjatud
meetodid ja eripargelised
meetodid, meevahast
küünlad ning palju muud,
mida meest saab.



Dagö Berry

DAGÖ BERRY OÜ
dagoberry.ee
info@dagoberry.ee

Armas ja oma, südamega
loodud. Mahe mahlad,
moosid, siirupid ja
glögi Hiiumaalt



HIIU GOURMET OÜ
E-pood: hiiugourmet.ee
Ly +372 5648 0998

Armastusega Hiiumaalt!

Hiiumaised taimeteed,
maitsesoolad, piprad, sinepid,
sokolaadid ja palju
muud põnevat.



LEIA HIIMUMAA HEAD TOITU!

Hiiumaa väiketootjate toodangut leiad nii
Hiiumaa, Saaremaa kui Mandri-Eesti kauplustest
ning Hiiumaa veebikaubamajast:

pood.hiiumaa.ee



HÖBEKALA KÖÖK

HÖBEKALA KÖÖK
hobekala.ee
info@hobekala.ee
+372 506 3074

Käsitööna valmistatud
räimefileed erinevates
marinaadides: sibula-,
sinepi-, tsitruse- ja
kadakaräimed.



HIIMUMARI OÜ
sven.kruggulson@gmail.com
+3725624 7818
f hiiumari

Värsked marjad, aed- ja
köögiviljad ning mesi Hiiumaalt.
Külmutatud marjad ja
marjatooted. Hooajaline
omatoodangu
pood.



HIIMUMAA
Kööök + Pagar

HIIMUMAA KÖÖK JA PAGAR
hiiumaapagar.ee/e-pood

Hiiumaa vanim
toidutootja aastast 1909.
Hiiumaa põline leib, päris
kodune sült ja
lambalihatooteid.



DAGAITH GIN
dagaith.com
f Dagaith Gin
info@dagaith.com
+358 40777 9225

Hiiumaa käsitöö gin
Hiiumaa marjadest

Tuurid ja
degusteerimised
džinnimajas!
Uuri lisa!



HIIMUMAA ON UNESCO TUNNUSTUSEGA ELUKESKOND

UNESCO programm „Inimene ja biosfäär“ aitab üha enamatel
inimestel valida jätkusuutlikku eluviisi. Et sinul oleks lihtsam
teha häid valikud, vali toitu, mida sa sööd. Hea toit on kohalik,
lähedal kasvanud ja kasvatatud. Valides kohalikku, aidad
enededa kohalikul toidutootmisel.



Lühikeste tarneahelate või kohalike turgude kaudu põllumajandustoodete ja
toidu turustamisvõimaluste arendamise toetus (MAK2014-2020 meede 16.4)

Hiiumaa ei jää keegi nälga



Kadri Taperson annab väikese ülevaate Hiiumaa toidukohtadest ja veganitoidu võimalustest saarel.

„Tulgu või veeuputus või jäägu praamid päris seisma, ei meie siin nälga jää,“ ütleb üsna tõenäoliselt hiidlane, kellelt midagi sellist küsitakse. Ja ilmselt mitte ainult sellepärast, et hiidlane läheks siis metsa või aeda või oma keldrisse, et süüa juurde hankida, vaid et ka Hiiumaa toidukohad käivad ajaga kaasas ja pakuvad kõike, mida hiidlane või isegi turist tahab. Kuna neid viimaseid liigub meil ainult ühe lühikese või natuke pikema perioodi jooksul, siis töötavad toidukohad sesoonselt ja vahetevahel tähendab see sedagi, et nii nagu jumal juhatab või õigemini – nagu omanik parajasti soovib. Nii ei igal juhul ja igal ajal tasub järele uurida, kas koht on lahti, sest võib-olla ripub uksel silt „Ilusa ilma puhul suletud“. Kohvikute- ja avatud talude päevade ja igasuguste muude suuremate suveürituste ajal võib

muidugi juhtuda hoopis nii, et avatud kohti on üle saare kohutavalt palju, valikuid on raske teha ja korraks saarele sattunutel jääb mulje, et hiidlased muud ei teegi, kui võtavad külalisi vastu.



VEGANID HÄTTA EI JÄÄ

Ajaga kaasas käimist näitab seegi, et mitmes Hiiumaa toidukohas saab haid veganitoite või vähemalt retseptide n-ö veganiseeritud versioone. Veganiversiooni olemasolu menüüs ei tähenda ilmtin- gimata, et hiidlased kõik hirmus kesk- konnateadlikud loomasõbrad oleksid, pigem näitab seda, et iga klient on väga oluline, mis sellest, et suve- ja talveklien- did on päris erinevad.

Nii näiteks on Rannapaargu menüü talvel suunatud rohkem kohalikule elanik- konnale ning maitset ja toorained on hooajalised ja pigem toekamad. Menüüs on lihavabadest toitudest kartuli-*gnocci*'d, aga see toit pole päris taimne. Vegan saab tellida menüüst roa, mille liha või kala saab vahetada Beyond Meati kotleti vastu,



mis on tehtud herneproteiini baasil. Suvel ehk kõrghooajal on Rannapaargu menüü olnud 90% gluteeni- ja laktoosivaba ja enamikku toitudest saab tellida vegani- versioonis. Peale Beyond Meati on kasu- tatud näiteks trühvleid ja portobelloseeni. Ka tuleval suvel pannakse terviskumale toidule rõhku – menüüsse on tulemas palju värsket, kohalikku toorainet ja vega- nitele mõnus valik. Kärkla keskväljakul on Mamma Mia pitsakoht, kust saab ehtsat itaalia pitsat veganijuustuga.

Kärblast edasi Käinasse liikudes ja Tuule- torni külastades tasub kindlasti minna ka



Tuuletorni kohvikusse Ruudi. Paari lahti oldud aasta jooksul on seal olnud alati huvitav valik, menüüs on algusest peale püsinud friikad ja bataadikad, aga kogu muu menüü on muutumises, sest inimesed tahavad vaheldust. Ruudi rahval on plaanis Caesarisalat selliseks teha, et seda saab tellida nii kõigesööja kui ka vegan. Suvemenüüs ei jää see kindlasti ainsaks variandiks, vaid plaan on vegani-valikuid laiendada. Pealegi on Ruudisse oodatud kõikide eelistustega inimesed ja esitada võib ka erisoove.

KÖPU POOLSAARE AHVATLUSED

Et Hiiumaale vähemalt kolmnurk peale joonistada, tuleks kolmas soovitatav söögikoht valida Köpu poolsaarelt ja seal tasub kindlasti külastada KalanaÄÄRt.

Ka järgmisel suvel on nende menüüs peale muu hea ja parema eelmisel aastal populaarseks saanud veganisalaami ja -juustu pitsa. KalanaÄÄR on ka 2023. aasta Nordic White Guide'i restoranide nimekirjas. Samasse nimistusse kuulub ka Ungru resto, kus vähemalt eelmisel suvel sai kõige põnevamaid restoraniroogasid. Meelde on jäänud papardelle pasta röstitud paprika ja mandli kastme, krõbedad pähkli ja aedharakputkega ja no kus veel maailmas tehakse *chaga* brüleekreemi musta pässiku ja kurgiga?

Igal juhul tasub suvel Hiiumaale tulla, sest üllatavaid kohti tuleb järjest juurde. Üritusnädalavahetuste ajal tasub silma peal hoida Kassari rahvamajal, Rookopli pagariäri müüb imehäid saia ja kringleid, šampanjabaar Kork pakub head muusikat ja sedasorti lohakat elegantsi, mida Hiiumaal mujal vist polegi. Ja see, kes tavalist kodutoitu otsib, peaks sisse astuma Sadama kohvikusse Kõrgessaare või Rannu Pubisse Käinas. Järgmisel suvel peaks

järele proovima, kas ka veganid neisse oodatud on. Sest kui millestki puudust tunda, siis just kõige tavalisemast kodusest toidust, kuhu loomseid koostisosi lisatud polegi. ■



FOTO: TATJAM / TATJANAMETSALA / VISITESTONIA

Hiiumaa Köök ja Pagar tooted Coop kauplustes üle Hiiumaa!

hiiumaa.coop.ee



„Söögitegemine on hobi, mitte äri.“



FOTO: JUSTYNA SENIUTA

Suu täis ei ole ilus kirjutada, aga mis teha. Mu suumulk on nimelt ülimaltsvat Kreeka kebabi (gyros) täis. Olen külas Ioannis Basdanisel ja Dianal.

Otsime Hiiumaal mõnevõrra eksootilise- maid söögikohti. Protsessi käigus kirjutab kohaliku kreeklase Ioannis Basdanise abikaasa Diana meile ja lubab, et nende pererestorani külla oleme heal meelel oodatud, aga oleks tore, kui enne loeme, mis Basdanise kohta kirjutatud on. „Ta on kõik juba ära rääkinud, mis seal ikka veel jutustada,“ arvab Diana.

Pisikesse restorani astume õhtupimedu- ses. Väga tore, et Hiiumaal ikka toidu- eksootikat ka on, mitte ei pea kogu aeg ainult kaerahelbeputru sööma! Autentset Tai kööki saab maitsta – ja lasta ennast tšilli poolt kõrvetada –, Käina restora- nis Kao Thai. Kui tuleb hirmus eheda Itaalia pitsa või pasta isu, siis palun väga: toimekas itaallane Michele Parrucci hoo-

litseb selle eest, et sa tema Mamma Mia restoranist pettunult ei lahkuks.

Kreeka toidu eest Hiiumaal kannab hoolt aga Ioannis, kes ilmub köögist, barett uljalt viltu peas, ees põll: „Mida sööte? Meil on lai menüü!“ Temast õhkub kree- kalikku elavust ja külalislahkust. Tekib õige kodurestorani tunne.

Uurime: „Kas Eestis elamine on kreeklase iseloomu ka muutnud?“ „Tegelikult küll...“ arutleb mees. „Meil Kreekas meeldib lärmakas olla. Võetakse õhtuti napsu ja kui keegi kellelegi midagi selgitab, tehakse seda... elavalt.“ Ta jätkab pärast lühikest pausi: „Aga nüüd, kui olin hiljuti Kreekas praami peal, hakkasin oigama, sest minu kõrval istuv perekond oli nii lärmakas! Nii lärmakas! Muidugi: nad olid kreeklased ju...“

„Eestlased on vaiksemad? Kas midagi veel eestlaste juures silma hakkab?“ pärin Ioanniselt.

„No näiteks meie sõbrad ütlevad, et tulevad meile millalgi külla. Millal?! Millisel päeval?!“ Ioannis lõõb peopesadega vastu letti nii, et kõik võpatavad. „Mina tahan teada, mis kell ja millal neid oodata!“

Ta kohendab mütsi. „See on vist Eestile omane, et ei küsita lisaküsimusi? Minu naine ei taha ka kedagi tüüdata! (Diana naeratab malbelt.) Mina küll küsiks! Mina tahan aru saada!“

Tunni jooksul möödub Ambrosia kohviku eest vaid üks inimene. Siinkirjutaja on kindel, et see on Aivar Viidik, kuid pead ei anna.

Kas tänane inimeste vähesus peegeldab ka talvist Hiiumaal äriolukorda? „No eks ikka,“ selgitab Diana, kuid kiidab siiski, et kinni nad oma toidukohta külmaga ei pane. Ikka leidub näljaseid! Kasvõi natukene. „Aga kuidas suvel on?“ pärimine, vastust ette teades. „Suvel on... hullu- maja!“ hüüatab Ioannis ja vehib sinna juurde kreeklaslikult kätega.

Suve ajal avatakse ka söögikoha grill, mida talvel pole mõtet lahti hoida, ning see tõmbavat rahvast ligi nagu nõiaväel. Talve vaikuse üle Ioannis väga ei kurda, sest toidu tegemine ja kohvikupidamine on tema jaoks rohkem hobi kui äri. Väga tore hobi, peame nentima, pärast kõhu täissöömist.

Ioannis võtab nüüd seinalt buzuki ja plõnnib mõned soojemad Kreeka viisid siia talvisesse Eestisse. „Suvel tulete meile külla, grillime värsket kala ja joo- me tsípouro’t nii, et maa on must!“ lubab Ioannis ja meie vannume, et tuleme, kuid ei täpsusta, et millisel suvel ja mis kell. ■



KÄRDLA KUUR SAAI

Söök, jook ja kultuur

Sadama 28, Kärkla Sadam
www.kärdlakuursaal.ee



**Killuke Hiiumaad
ja
kihisevat luksust!**

www.sampanja.ee

Kork
SAMPANJABAAR
#clickforchampagne

Sadama 30A, 92411 Kärkla
Tel: 59008355



White GUIDE 2020
White GUIDE 2021
White GUIDE 2022
White GUIDE 2023

SUURSADAM
1579
RESTO/KÜLALISMAJA
ungru

*Soul-food restoran,
kaunid külalistoad
ja väärrika ajalooa Suursadam*

+372 555 31230
www.ungrumaja.ee
Suursadam, Hiiumaa

f Booking.com tripadvisor i



Roograhu
RESTORAN • MAJUTUS • SADAM

RESTORAN & PIZZA
KÜLALISTOAD / MAJUTUS
GRUPPIDE TOITLUSTUS JA ÜRITUSED

+372 53 06 6615 / WWW.ROOGRAHU.EE

f @ROOGRAHU



„Ma olen zen inimene.“

„Kas tohime eesti keeles rääkida?“ „Võib muidugi, aga palun aeglaselt,“ naeratab Kärldas Mamma Mia nimelist restorani pidav itaallane Michele Parrucci.



FOTO: IVO PANASJUK

KUIDAS HIIUMAALE SATUTI?

Michele saabus Eestisse 11 aastat tagasi, vabatahtlikuna. Kõigepealt ajas ta asju Tallinnas, kuid usinale mehele jäi seal tegevust väheks ning Michele nõutas tööd juurde.

Teotahteline noormees suunati Hiiu- maale itaalia keele tunde andma. „See oli minu esimene kontakt saarega,“ teatab mees. Tuleb välja, et see oli ka esimene kokkupuude oma tulevase kaasaga, kellega koos on õnnelikul paaril nüüdseks neli last.

KEERULISED AJAD

Pärast itaalia keele kursuse lõppemist ei kiirustanud Michele Itaaliasse tagasi, vaid leidis end hoopis Tartust. Hiiumaalt leitud neiuga sündis esimene pisike.

Saarele siirduti ajutise lahenduse raames, et rendi pealt kokku hoida. „Tahtsin ka pruudi emaga kohtuda,“ muigab mees.

Hiiumaal esiti ainult lillepidu ei olnud. Keeruline oli võõrkeelsena tööd saada.

OMA RESTORAN

Tekkis mõte avada oma koht. „Mõtlesin, et maksan ise endale palka, kui teised seda teha ei taha,“ naerab Michele. „Alguses oli meil perefirma, aga töökätest jäi väheks ning pidi inimesi juurde kutsuma.“

Kas Itaalia roogade valmistamiseks saarelt toorainet leiab?

Kasutan nii palju kui saan kohalikke tooteid, kuid üht-teist tuleb mandri pealt tuua.

Kas väikesel saarel on raske äri teha?

„Kui saad siinse sotsiaalse kanga osaks, siis on kerge. Loodan küll, et mind on aktsepteeritud,“ arwab Michele ja lisab: „Talviti on muidugi natukene raskem, kuna on vähem kliente. Aga ma olen zen inimene. Ma ei muretse palju.“

HIIUMAA ON VÄIKE KOMMUUN

Michele kirjeldab, kuidas ta läks koristusfirma kontorit otsima ning majast, kus

kontor pidi asuma, öeldi talle, et ta võiks otsitava ettevõtja kohta hoopis oma naise käest küsida – saaks kiiremini. Selline avaldus pani itaallase üllatuma.

„Koristusteenuse pakkujal on laps, kes on lasteaias, kus sinu naine on kasvataja,“ seletati talle. „Sain aru, et see siin on väike kommuun ja mina olen selle osa,“ on mees rõõmus.

Tagasi Itaaliasse ei kisu?

„Ma ei oleks Itaalias vist saavutanud seda, mida siin,“ mõtiskleb restoranipidaja. „Ja ma olen Eestis ära hellitatud. Te ei kujuta ette, kui kohutav bürokraatia Itaalias on! Mulle meeldib Hiiumaal väga, ma ei kavatse Itaaliasse tagasi minna. Lisaks ütlen alati „Kas jäta või kahekordista!“, mis tähendab seda, et ma kavatsen pea avada veel ühe restorani!“ on mees tuleviku suhtes helge.

Kas soovitaksid sõpradele-itaallastele Hiiumaale kolimist?

„Soovitaksin talv läbi saarel olla, enne kui hakata endale elamist ostma. Talv võib siin mõne jaoks raske olla,“ hoiatab Michele. ■



HÕBEKALA KÜLALISTEMAJA



Õnn on lihtne.
Sama lihtne kui elu mere ääres.
Lihtsad on Hiiumaa lood ja nii ka
meie lugu. Ootame Sind külla, et
saaksid osa meie loost. Hiiumaa
kõige kaugemas ja erilises kohas
- Ristna otsas.



MAJUTUS
SEMINARID
JOOGALAAGRID
kuni 20-le inimesele

www.hobekala.ee
+372 5667 4008
info@hobekala.ee

f hobekalaguesthouse
i hobekala



DAGENHAUS
KÜLALISTEMAJA

Sinu parim puhkus Hiiumaal!

www.dagen.ee
dagen@dagen.ee
+372 518 2555

f dagenhaus



VIINAKÖÖK

www.viinakook.com

+372 46 93337



majutus &
karavaniparkla
*
accommodation &
a caravan site



Hiiumaal toimub – sündmuste kalender 2023

JAANUAR

14.–15. JAANUAR Taliharja Vanakuri Winter Ultra 2023 - 101 km pikkune talvine vastupidavusretk Kõpu tuletornist Hiiumaa spordikeskusesse

VEEBRUAR

3. VEEBRUAR Käina kultuurikeskuses kontsert: Sten Lassmann klaveril

4. VEEBRUAR Talvine Hiiumaa auto-seiklus algusega Kärkla keskvaljakult

11.–12. VEEBRUAR Talvine aerutamine Hiiumaal Kalanas

17. VEEBRUAR Hiiumaa spordikeskuses "Võrkpallisajand Hiiumaal". 100 aastat Hiiumaa võrkpalli

24. VEEBRUAR Reigi pastoraadi trepil hünni laulmine

24. VEEBRUAR Hiiumaa spordikeskuses tantsulavastus "Külavahe folk"

MÄRTS

10. MÄRTS "Loomingu müsteerium. Jaak Adamsoni Hiiumaa-teemalist maalid" näituse avamine Hiiumaa muuseumi Pikas Majas

APRILL

21. APRILL Trad. Attack! Eesti tuur #2 Kärkla kultuurikeskuses

22.–29. APRILL Hiiumaa restoranide nädal

29. APRILL Avatud kalasadamate päev Hiiumaa sadamates

MAI

1. MAI Kärkla päev

1. MAI Hiiumaa turismimes Hiiumaa spordikeskuses

13. MAI Emmaste kevadlaad

13. MAI Hülgevaatlusretk Kärkla sadamast

13. MAI Tiina Tantsustuudio emadepäeva kontsert Kärkla kultuurikeskuses

20. MAI Hülgevaatlusretk Kärkla sadamast

20. MAI Kalana jahisadama pidulik avamine

27. MAI Hülgevaatlusretk Kärkla sadamast

27. MAI Tuulekala festival Orjaku sadamas

28. MAI – 17. JUUNI Eesti muusika pidupäevad Hiiumaal. Rudolf Tobias 150

JUUNI

2.–4. JUUNI Suuremõisa lossipäevad

9.–11. JUUNI Hiiumaa kirjandusfestival

10. JUUNI Hiiumaa lastefestival

15. JUUNI Giidituur Aino ja Oskar Kallase suvekodus Kassaris

15.–18. JUUNI festival Sõru Jazz Sõru sadamas

21.–24. JUUNI III Neeme ja Aavo Otsa trompeti suveakadeemia

24.–25. JUUNI Suitsusaunapäevad Mihkli talumuuseumis

29. JUUNI Ansambel Dagö 25 Orjaku sadamas

JUULI

1. JUULI Reigi pastoraadis Genius Loci IV näituse avamine, avatud kuni 20. augustini. Laupäeviti kuraatorite tuurid koos näitlejatega.

5. JUULI Triibuseelikute keerutamine Mihkli talumuuseumis

6. JUULI Giidituur Aino ja Oskar Kallase suvekodus Kassaris

6.–9. JUULI Hiking Estonia rattaretk ümber Hiiumaa

7. JUULI Giidituur Kärkla linnas

8. JUULI Väikesaarte laulupidu Kassari kiigeplatsil

150 Rudolf Tobias

EESTI MUUSIKA PIDUPÄEVAD HIIUMAAL
28. MAI – 17. JUUNI

28.05 Ettekanne „Rudolf Tobias – helilooja üle aegade”. Muusikaline vesper. Organist Elke Voelker (Saksamaa), solist Raiko Raalik (bass)

29.05 Mälestushetk Tobiase sünnikodus. Juubelipostmargi ja Elke Voelkeri monograafia „Rudolf Tobias” eestikeelse väljaande esitlus Pikas Majas. Näitused „Pillid pildidel” ja „Muusika hiidlaste elus”.

Kontsert: Tallinna Kammerorkester, Eesti Filharmoonia Kammerkoor. Solist Mirjam Mesak (sopran, Saksamaa). Dirigent Tõnu Kaljuste

02.06 Kammerkontsert. Tobiase-nimeline keelpillikvartett ja solistid.

03.06 Kontsert: XV Rudolf Tobiase nimelise klaverikonkursi laureaadid, Hiiumaa Kammerorkester ja Kammerkoor Collegium Musicale. Dirigent Endrik Üksvärav

04.06 Kontsert Käina Huvi- ja Kultuurikeskuses. Kärkla Muusikakooli ning Käina Huvi- ja Kultuurikeskuse õpilased, Hiiumaa koor

09.06 Kammerkontsert: Aet Ratasseppe, Mart Ernesaks, Amanda Ernesaks, Greta Ernesaks ja Paula Ernesaks

10.06 Kontsert: ERSO. Solist Tamar Nugis. Dirigent Olari Elts

16.06 Kammerkontsert: Johan Randvere (klaver), Ain Anger (bass), Mari Poll (viul), Mihkel Poll (klaver)

17.06 18.00 Kontsert: Eesti Rahvameeskoor. Orelil Piret Aidulo. Dirigent Mikk Üleoja

13. JUULI Perepäev Kassari muuseumi-
majas

14. JUULI Südasuvine Soera simman
Soera talumuuseumis

15. JUULI Muhi väina regati 7. etapp:
Kärdla ring ja regati lõpetamine ning
autasustamine

15.-16. JUULI Avatud talude päev

19. JUULI Triibuseelike keerutamine
Mihkli talumuuseumis

20.-23. JUULI XVIII Hiiu Folk

21.-23. JUULI V Dago regatt – Hiiumaa
lahtised meistrivõistlused avamere-
purjetamises, Eesti MV ORC 3 ja 4
jahtidele.

22.-23. JUULI Suitsusaunapäevad
Mihkli talumuuseumis

27. JUULI Giidituur Aino ja Oskar Kalla-
se suvekodus Kassaris

27.-29. JUULI Sõru Saund Sõru sadamas

28.-29. JUULI Vahuveini viikend 2023
Kärdla sadamas

AUGUST

2. AUGUST Triibuseelike keerutamine
Mihkli talumuuseumis

3.-6. AUGUST Kodukohvikute päevad
Hiiumaal

4.-6. AUGUST XII Pühalepa muusika-
festival

4.-5. AUGUST V Oti regatt, sh Hiiumaa
meistrivõistlused purjetamises Opti-
misti klassis Sõru sadamas, LHV sarja
etapp

11. AUGUST Giidituur Kärdla linnas

11.-12. AUGUST Saunabussi pidu Män-
namaal

12. AUGUST Puski päev

12. AUGUST Loojangu lood: Eplik,
Pehk, Avandi, Võigemast Roograhu
sadamas

16. AUGUST Triibuseelike keerutami-
ne Mihkli talumuuseumis

17.-20. AUGUST Kärdla Race'i ühepaati-
de EMV ja EKV etapp

19. AUGUST Hiiu kala- ja õllefestival
Kassari puhkekeskuses

19.-20. AUGUST Suitsusaunapäevad
Mihkli talumuuseumis

25. AUGUST Giidituur Kärdla linnas

SEPTEMBER

1.-30. SEPTEMBER Üritustesari „Vana-
naistesuvi Hiiumaal“; Nargenfestivali
Pärdi päevad

9.-10. SEPTEMBER III sügisregatt

23. SEPTEMBER Hiiumaa suur sauna-
päev ja Pööriöö Tulepidu

OKTOOBER

14. OKTOOBER Rahva ralli Hiiumaa 1+1
rahvasprint

21.-28. OKTOOBER Hiiumaa restorani-
de nädal

28. OKTOOBER Hiiumaa purjetamise
hooaja lõpetamine Kärdla sadamas

DETSEMBER

9. DETSEMBER Hiiumaa II glögikohvi-
kute päev

VAATA LISA:



XII Pühalepa muusikafestival

4.-6. august 2023 Hiiumaal, Pühalepa ja Kärdla kirikus

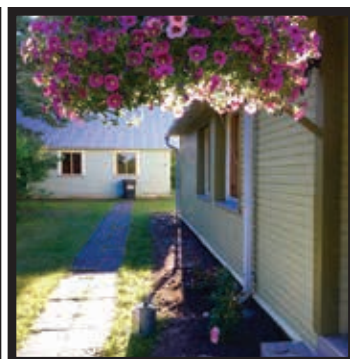
Kerema
KULTUURIKODA

www.keremakultuurikoda.ee





Posti 13, Kärdla • postihotel@gmail.com • Tel +372 5331 1860 • postihotel.com



Facebook: Purje puhkemaja
tel: +372 501 532

Paadi talu puhkemaja
e-mail: paatpurje@gmail.com






NUUTRI PUHKEMAJAD
HOLIDAY HOUSES

www.nuutripuhkemajad.ee tel +372 555 123 14 info@nuutripuhkemajad.ee Koidu 3, Kärdla, Hiiumaa





SIRELI HOSTEL

Sireli talu, Suureranna küla, Hiiumaa
+372 522 7486 • sireli@sirelihostel.ee

sirelihostel.ee



GO Hiiumaa 2023

ISBN 978-9916-4-1608-2

Tegevtoimetaja: Stina Eilsen
Tekstid: Rene Satsi, Stina Eilsen, Tiit Pruuli, Pille Minev, Piret Eesmaa, Kadri Taperson
Keeletoimetaja: Killu Mei
Kujundaja: Timo Tamm
Portreefotod: Justina Seniuta, erakogud
Kaart: Toivo Saue
Reklaam: Hele Lahtvee
Trükk: Printall

Hiiumaa Turismiklastri ametlik väljaanne
Väljaandja GoTravel AS
Toompuistee 37, 10149 Tallinn





SÕRU JAHISADAM

+372 514 5206

45 kaikohta • 5 matkaauto kohta
restoran • max sügavus 3,0 m
max pikkus 24 m • max laius 6 m

MATKA- AUTODELE

Ostes 3 öö pileti,
on 4s öö TASUTA!



KÄRDLA SADAM

+372 5666 2514

88 kaikohta • 15 matkaauto kohta
2 restorani • max sügavus 3,0 m
max pikkus 24 m • max laius 10 m

ERI-
PAKKUMINE!

JAHTIDELE

Ostes 6 öö
pileti, on 7s öö
TASUTA!

HIIUMAA SADAMAD
KÄRDLA • ORJAKU • SÕRU • KALANA

ORJAKU SADAM

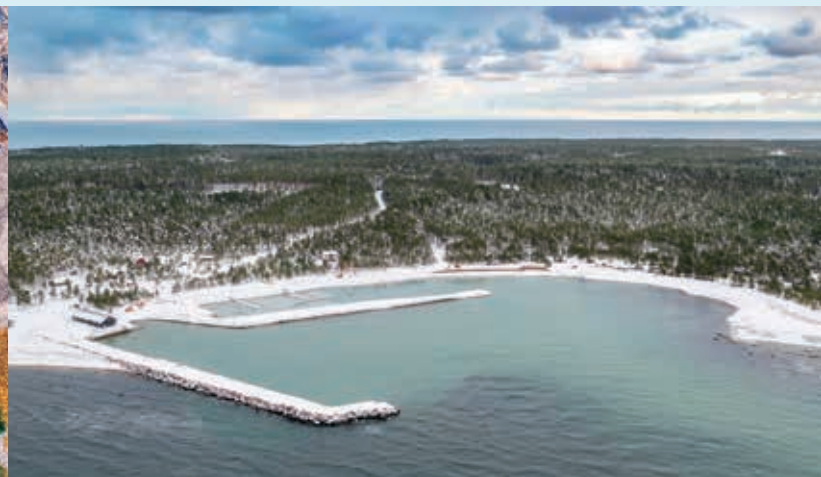
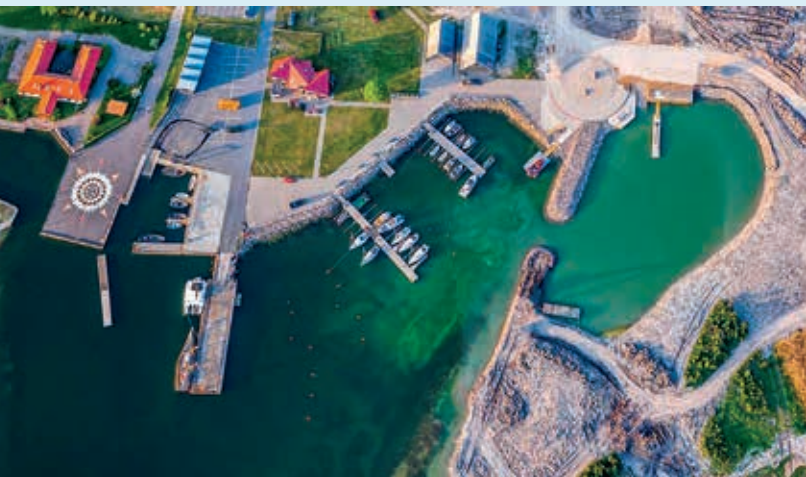
+372 5345 5059

75 kaikohta • 5 matkaauto kohta
restoran • max sügavus 2,7 m
max pikkus 24 m • max laius 10 m

KALANA JAHISADAM

+372 5300 6343

30 kaikohta • 2 matkaauto kohta
restoran • max sügavus 3,0 m
max pikkus 24 m • max laius 6 m





ELAMUSKESKUS TUULETORN

WINDTOWER EXPERIENCE

Elamuskeskus Tuuletorn pakub põnevaid tegevusi nii peredele kui sõpruskondadele läbi kuue korruse.

Windtower Experience offers exciting activities for both families and groups of friends on six floors.

- Sukeldu salapärasesse Hiiumaa veealusesse maailma.
- Avasta Hiiumaa loodust.
- Õpi tundma hiidlasi, nende keelt ja kultuuri.
- Tunneta Hiiumaa ilu ja erilisust.
- Lusti koos lastega spetsiaalsel mängualal ning roni Baltikumi kõrgeimal sise-ronimisseinal.
- Dive into the mysterious underwater world of Hiiumaa.
- Discover the nature of Hiiumaa.
- Get to know the locals, their language and culture.
- Feel the beauty and uniqueness of Hiiumaa.
- Have fun with kids in the special children's area and climb the highest indoor climbing wall in the Baltics.

Avatud / Opening times:

15. mai–aug: E–P 11–21 / sept–15. mai: T–R 15–21, L–P 12–21
15 May–Aug: Mon–Sun 11–21 / Sept–15 May: Tue–Fri 15–21, Sat–Sun 12–21
Mäe 4, Käina, Hiiumaa



tuuletorn.ee